

**TÜRKİYE’DE OKUL KÜTÜPHANELERİNDE
YENİ BİR DÖNEM OLARAK ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ
KÜTÜPHANELER: ZONGULDAK ALAPLI İMKB
TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ**

Fatma UYAR

**Yüksek Lisans Tezi
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Fatma UYAR

**TÜRKİYE’DE OKUL KÜTÜPHANELERİNDE YENİ BİR DÖNEM
OLARAK ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER:
ZONGULDAK ALAPLI İMKB TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK
LİSESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ**

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “TÜRKİYE’DE OKUL KÜTÜPHANELERİNDE YENİ BİR DÖNEM OLARAK ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER: ZONGULDAK ALAPLI İMKB TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

*Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.*

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

14.02.2019

Fatma UYAR

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi... Malik Yılmaz danışmanlığında, Fatma Uyar tarafından hazırlanan
bu çalışma 14 / 02 / 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından.
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İshak Keskin İmza: İshak Keskin
Jüri Üyesi Prof. Dr. Dindar Menteşe İmza: Dindar Menteşe
Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Malik Yılmaz İmza: Malik Yılmaz

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
I. AMAÇ VE KAPSAM.....	1
II. ÖNEM	2
III. YÖNTEM	2
IV. HİPOTEZ	3
V. DÜZEN	4

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL KÜTÜPHANELERİ

1.1. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN TANIMI, ÖNEMİ, AMACI.....	5
1.1.1. Okul Kütüphanelerinin Tanımı.....	5
1.1.2. Okul Kütüphanelerinin Önemi	6
1.1.3. Okul Kütüphanelerinin Amacı	7
1.2. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	8
1.2.1. Osmanlı Döneminde Okul Kütüphanelerinin Tarihsel Gelişimi	10
1.2.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Okul Kütüphanelerin Tarihsel Gelişimi	13
1.3. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN SAĞLADIĞI HİZMETLER.....	15
1.3.1. Teknik Hizmetler.....	15
1.3.1.1. Seçim	16
1.3.1.2. Sağlama.....	16
1.3.1.3. Kataloglama ve Sınıflama.....	19
1.3.1.3.1. Timetable Sınıflama Sistemi	20
1.3.1.3.2. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi	21
1.3.1.3.3. Junior Renkli Kod Sınıflama Sistemi.....	22
1.3.1.3.4. Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi (LCC)	23
1.3.1.4. Yerleştirme	24

1.3.2. Kullanıcı Hizmetleri	24
-----------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM SİSTEMİNDE OKUL KÜTÜPHANELERİ

2.1. EĞİTİMİN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ	26
2.2. EĞİTİM SİSTEMİNDE OKUL KÜTÜPHANELERİN YERİ VE ÖNEMİ	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER

3.1. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ.....	33
3.2. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN OLUŞUM VE GELİŞİM SÜRECİ.....	35
3.2.1. Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Durum Analizi.....	37
3.3. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN KALİTE GEREKLİLİKLERİ	38
3.3.1. Bina Kalitesi	39
3.3.2. Materyal Kalitesi	41
3.3.3. Personel Kalitesi.....	42
3.3.4. Kütüphaneci-Öğretmen İşbirliği.....	44
3.3.5. Kütüphaneci-Okul Yönetimi İşbirliği.....	47
3.3.6. Kütüphaneci-Veli İşbirliği.....	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANE ÜZERİNE ANKET VERİLERİ VE BULGULAR

4.1. ZONGULDAK ALAPLI İMKB TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ.....	49
4.1.1. Bulgular ve Değerlendirme	51
4.2. Z-KÜTÜPHANEDE DAHA İYİ HİZMET VERİLMESİNE YÖNELİK TALEP DURUMU	65

4.3. Z-KÜTÜPHANE’NİN OKUL VE EĞİTİME KATKISI HAKKINDA	
ÖĞRENCİLERİ BİLGİ DURUMU	65
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
 KAYNAKÇA	 72
EKLER.....	79
EK 1: Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Zenginleştirilmiş Kütüphane Anket Formu	79
EK 2. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Okul Yönetimi ile Yapılan Zenginleşmiş Kütüphaneye Yönelik Sorular	81
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE’DE OKUL KÜTÜPHANELERİNDE YENİ BİR DÖNEM OLARAK
ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER: ZONGULDAK ALAPLI İMKB
TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ**

Fatma UYAR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ

2019, 82 sayfa

**Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ (Danışmanı)
Prof. Dr. İshak KESKİN
Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ**

Okul kütüphaneleri, eğitim sistemini ve öğretim programlarını zenginleştirmek, öğrencilerin derslerine katkı sağlayacak, ayrıca kişisel meraklarını giderecek, her türlü bilgi kaynağını barındırmak ve kullanıma sunmak; okuma, araştırma ve yaşam boyu öğrenme becerisi kazanmış bireyler yetiştirmek ve okuldaki personelin bilgi ihtiyacını karşılamak gibi amaçlara sahiptir. Türkiye, eğitilen genç bireylerin bilgi çağına ayak uydurabilmelerini sağlamak için eğitim sisteminin en önemli destekleyicilerinden biri olan okul kütüphanelerinde yenileşme ve değişim yoluna gitmiştir. Bu değişim doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı’nın “Okullar Hayat Olsun” projesi ile Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-kütüphaneler) 2014 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Tezde bu proje temel alınarak Z-kütüphaneler üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiş ve bu bağlamda örnek kütüphane olarak seçilen Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde¹ kurulan Z-kütüphanesinde bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmanın Türkiye’deki Z-kütüphanelerin işleyişi, donanımı, kullanımı ve hizmeti noktasında bir örnek oluşturması amaçlanmıştır. Araştırma için veri toplamada, anket ve görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu çerçevede uygulanan anket ve yapılan görüşme sonucunda, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi yönetiminin, okullarına Z-kütüphane kazandırmada bilinçli bir çalışma gerçekleştirdikleri; öğrencilerine Z-kütüphanelerin ne olduğu, önemi ve kullanımı konusunda bilgilendirme çalışmaları yaptığı anlaşılmıştır. Anketten ve görüşmeden elde edilen bilgilere dayanarak, okuldaki Z-kütüphanesinin öğrencilerin eğitimi üzerinde olumlu etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte kütüphanenin tam anlamıyla işlevselliğini kazanması adına bir takım eksikliklerin giderilmesi gerektiği sonucuna da varılmıştır. Ulaşılan sonuçla, yakın bir geçmişe sahip olan ‘Okullar Hayat Olsun’ projesi kapsamında kurulan Z-kütüphanelerin, “Okullar Hayat Olsun projesi kapsamında kurulan Z-kütüphaneler, üstlendikleri yeni vizyon ve misyon doğrultusunda, bulundukları okulun eğitimine sahip oldukları bilgi kaynakları ve sundukları bilgi hizmetleriyle önemli katkılar sunmaktadır” hipotezini de doğrulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Okul Kütüphaneleri, Z-kütüphaneler

¹ Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nin adı, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak değiştirilmiştir.

ABSTRACT**MASTER THESIS****TÜRKİYE’DE OKUL KÜTÜPHANELERİNDE YENİ BİR DÖNEM OLARAK
ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER: ZONGULDAK ALAPLI İMKB
TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ****Fatma UYAR****Advisor: Assist. Prof. Dr. Malik YILMAZ****2019, Page: 82****Jury: Assist. Prof. Dr. Malik YILMAZ (Advisor)****Prof. Dr. İshak KESKİN****Prof. Dr. Dündar ALİKILIÇ**

School libraries are one of the crucial component of educational systems, which provide and aim to enrich the educational system and programs to satisfy the students and the school staffs both personal concerns and educational needs. Keeping up with the modernization, Turkey enhances innovation and evolution in the libraries with the aim of enriching the educational system and programs and training students who are more open to learn and gain the learning ability through their education. Regarding to the enhancement, The Ministry of National Education initiated the project of Z-libraries establishment in 2014 with the motto of “School Becomes Life”. Taking into consideration of this project, a study on enriched libraries was carried out and Zonguldak Alaplı İMKB Technical and Industrial Vocational High School was selected as a case study, where Z-Library was established. The investigation on the case study was conducted with the aim of set a precedent of Z-Libraries’ functionalities, where questionnaires and interviews have been used as research methods. The conscious implementation of Z-libraries and the catch up works for students to be aware of Z-libraries importance are found as a result of the interviews conducted with the administration of the school. Additionally, the positive effects of Z-libraries on the students education and the requirements of new research areas on the needs of full functionalities of libraries are gained as a result from the questionnaire. Consequently, the results confirm and support the discourse; on the condition of precisely establishment, Z-library project with the motto of “Schools Become Life” will be one of the crucial project contributing to the development of Turkey.

Keywords: Education, School Libraries, Z-Libraries

KISALTMALAR DİZİNİ

DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi
DOS	: Dewey Onlu Sınıflama Sistemi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
IASL	: International Association of School Librarianship
IFLA	: International Federation of Library Associations and Institutions
KOP	: Konya Ovası Projesi
LCC	: Library of Congress Classification
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SODES	: Sosyal Destek Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
YEĞİTEK	: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
Z-KÜTÜPHANE	: Zenginleştirilmiş Kütüphaneler

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Timetable Sınıflama Sistemi	21
Tablo 2.2. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi	22
Tablo 2.3. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi Özel Konu Tablosu.....	22
Tablo 2.4. Junior Renk Kodları	23
Tablo 4.1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Kurulan Z-Kütüphanelerin Bölgelere Göre Dağılımı	38
Tablo 4.1. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarında Kütüphanenin Olduğunu Bilme Durumları	52
Tablo 4.2. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Kullanım Durumu.....	52
Tablo 4.3. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphaneyi En Çok Hangi Amaçla Kullandıklarının Durumu.....	53
Tablo 4.4. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Materyal Sayısını ve Çeşidini Yeterli Bulma Durumu.....	54
Tablo 4.5. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Açık Olma Saatlerini Yeterli Bulma Durumu.....	56
Tablo 4.6. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinde Görevli Kütüphaneciyi Tanıma Durumu.....	58
Tablo 4.7. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Z-Kütüphanelerinden Faydalanma Durumu	59
Tablo 4.8. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Fiziksel Alanlarından Memnuniyet Durumu.....	60
Tablo 4.9. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinin Bir Z-Kütüphane Olarak Kurulduğu Hakkındaki Bilgi Durumu	61

Tablo 4.10. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerine Okullarındaki Kütüphanenin Z-Kütüphane Olduğu Hakkında Bilgi Verilip Verilmeme Durumu.....	62
Tablo 4.11. Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanedeki Bilgisayarları Kullanım Amaçları	63
Tablo 4.12. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde Verilen Kütüphane Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu.....	64

ÖNSÖZ

Okullardaki eğitim-öğretimin en önemli unsurlarından biri olan okul kütüphanelerinin günümüz dünyasının çağdaş yapısına ayak uydurması adına Türkiye’de “Okullar Hayal Olsun” projesi kapsamında Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-kütüphaneler) kurulmaya başlanmıştır. Zenginleştirilmiş kütüphaneler amaçlandığı içeriği itibarıyla (renkli ve rahat mobilyaları, akıllı tahta, bilgisayar gibi teknolojik donanıma sahip olması gibi) okullardaki kullanıcıların ilgisini çekecek niteliktedir. Çalışmada Z-kütüphanelerin nitelik ve nicelik açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır; bu amaç doğrultusunda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi örneği ile bir çalışma ortaya konmuştur.

Çalışmanın her aşamasında hiçbir zaman desteğini esirgemeyen çok değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Malik YILMAZ’a, çalışma ile ilgili ihtiyaç duyduğum her anda fikirlerini ve desteklerini eksik etmeyen değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yusuf YALÇIN’a, çalışmanın örneğini oluşturan Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesi ile ilgili hem anket hem de görüşme teknikleri aracılığı ile bilgi toplamamda yardımlarını esirgemeyen Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Müdürü Bekir UZA ve Müdür Vekili Ayhan TÜRKOĞLU’na; meslek hayatına beni hazırlayan ve öğrenim hayatımda büyük katkıları olan tüm kıymetli hocalarıma, hayatımın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ailem ve dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

I. AMAÇ VE KAPSAM

Çocuklar ve gençlerin yaşamlarında aileden sonra eğitim aldıkları ortam okullardır. Onların büyüme evrelerinde edindikleri birçok bilgi, beceri ve alışkanlıkları çoğunlukla onlara okullarda kazandırılmaktadır. Okullar da çocuklara ve gençlere, gereksinim duyulan ve duyulacak bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandıran eğitimi tüm yönleriyle vermekle yükümlüdür. “Çağımızda eğitim ve öğretimin, yaşamın tüm alanlarında kesintisiz devam ettiği dikkate alındığında, öğrenme mekânlarının sadece dersliklerle sınırlı olmadığı bilinmektedir” (Z-Kütüphane, 2013). Okul kütüphaneleri de öğrenmenin en iyi şekilde sağlandığı kurumlar veya bilgi merkezlerindendir. Bu gerçeklikten yola çıkarak Türkiye’de okul kütüphanelerinin durumunu iyileştirerek çağın gereklerine yanıt verecek donanımına sahip olmalarını temin etmek ve öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecini yaşam boyu öğrenme boyutuna taşımalarına katkı sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı’nın öncülüğü ve katkılarıyla “Okullar Hayat Olsun” Projesi doğrultusunda okullara 2014 yılında Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-kütüphaneler) kurulmaya başlanmıştır.

Konusu, Z-kütüphaneler olan çalışmanın amacı, Türkiye’de kurulan Z-kütüphanelerinin niceliksel olarak varlıklarını değerlendirmekten ziyade niteliksel açısından bir değerlendirme ortaya koyarak mevcut ve kurulacak olan Z-kütüphanelere, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde kurulan Z-kütüphanesi örneği ile katkı sağlamaktır. Aşağıda çalışmanın amacı doğrultusunda yanıt aranan temel sorular yer almaktadır. Bunlar;

- Türkiye neden böyle bir projeye gerek duymuştur?
- Türkiye’de “Okullar Hayat Olsun” projesi ile kurulan Z-kütüphaneler hakkında yetkililer tarafından bilgilendirme ve değerlendirme çalışmaları yapılmış mıdır?
- Z-kütüphaneler kurulurken bina, derme, bütçe, personel ve teknik donanım gibi unsurlar göz önünde bulundurulmakta mıdır?
- Z-kütüphanelerin kurulma çalışması Türkiye’nin tüm bölge okullarında gerçekleştirilmekte midir?
- Okullara kurulan Z-kütüphanelerin öğrencilere yansımaları nasıl olmaktadır?

- Z-kütüphaneler okullara kurulduktan sonra kütüphane ile ilgili bir oryantasyon çalışması gerçekleştirilmekte midir?
- Kurulan Z-kütüphanelerin öğrencilere azami derecede katkı sağlaması adına öğretmen, öğrenci ve veli işbirliği sağlanmakta mıdır?

Çalışmada yukarıdaki sorulara yanıt verilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte belirtilen amacı gerçekleştirmek için literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde Z-kütüphaneye yönelik anket uygulaması ve görüşme yapılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çalışmada örnek olarak Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin seçilmesinde, Türkiye'de meslek ve teknik liselerinde okul kütüphanelerine nispeten az önem verildiği ve kullanımının da az olduğu genel algısına aykırı bir şekilde burada Z-kütüphanenin kurulması etkili olmuştur.

II. ÖNEM

Okul kütüphaneleri temelde, okullarda uygulanan eğitim ve öğretim programlarına olumlu bir şekilde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Okul kütüphaneleri ayrıca öğrencilerin hem ders içi hem de ders dışındaki bilgi ihtiyacını karşılamayı; öğrencilere eleştirel düşünme yeteneği kazandırmayı, araştırma becerilerini geliştirmeyi ve ayrıca okuldaki çalışanların da bilgi ihtiyaçlarına yanıt vermeyi amaç edinmiştir. Bu denli önemli olan okul kütüphanelerinin çağa ayak uydurarak işleyişlerini sürdürebilmeleri ve okul kütüphanelerine yeni bir boyut kazandırılmak istenmesi amacıyla Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen 'Okullar Hayat Olsun' Projesi ile 2014 yılında bazı okullara Z-kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır. Bu projeye ilişkin olarak hazırlanan tez çalışması, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde kurulan Z-kütüphanesini tüm yönleri ile değerlendirerek, kurulacak yeni Z-kütüphanelere örnek teşkil etmesi ve katkı sağlaması açısından önemlidir.

III. YÖNTEM

Çalışmada araştırma konusu ile ilgili basılı ve elektronik bilgi kaynaklarına ulaşmak için öncelikle yerli ve yabancı literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Sosyal bilimlerde araştırmalarda en çok yararlanılan

ve kullanılan yöntem olma niteliği taşıyan ‘betimleme yöntemi’, “olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler” (Kaptan, 1998: 59).

Çalışmada, örnek olarak seçilen Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde kurulan Z-kütüphanenin hizmetleri ve kullanımına ilişkin veriler ise, 20.04.2018 tarihinde, bu okulun öğrencileri ile yapılan anket ve okul müdür vekili ile yapılan görüşme yoluyla elde edilmiştir.

Anket, “araştırmacı tarafından oluşturulan, bilgi alınacak kişilere doğrudan doğruya okuyup cevaplandıracakları soruların hazırlanması ile yapılan bilgi edinme, veri toplama yöntemidir” (Kırbaş ve Çevik, 2017, s.84). Çalışmada anket verileri değerlendirilerek, ulaşılan çıkan sonuçlar ortaya konulmuştur. Aynı zamanda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Okulu müdür vekiliyle görüşme yapılarak, okuldaki Z-kütüphanenin kurulma aşaması ve işleyişi ile ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Çalışmada kullanılan diğer bilgi toplama tekniklerinden biri olan görüşme ise, araştırma doğrultusunda bilgi alınacak kişilerle karşılıklı konuşma yoluyla veri elde etme yöntemidir. Görüşmeyi yapan kişiye görüşmeci, görüştüğü kişiye ise kaynak ya da yanıtlayıcı denir (Kırbaş ve Çevik, 2017, s.83).

IV. HİPOTEZ

Çalışmanın hipotezi şu şekilde belirlenmiştir. “Okullar Hayat Olsun projesi kapsamında kurulan Z-kütüphaneler, üstlendikleri yeni vizyon ve misyon doğrultusunda, bulundukların okulun eğitimine sahip oldukları bilgi kaynakları ve sundukları bilgi hizmetleriyle önemli katkılar sunmaktadır”.

V. DÜZEN

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, çalışmanın amacı ve kapsamı, önemi, yöntemi, hipotezi açıklanmış; ayrıca çalışmanın düzeni hakkında da bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, okul kütüphanesinin tanımı, önemi, amacı açıklanmış; okul kütüphanelerinin sağladığı hizmetlerden ve Türkiye’deki tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, okul kütüphanelerinin eğitim sistemindeki yerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde öncelikle eğitimin tanımı, önemi ve amacına değinilmiş, daha sonra eğitim sisteminde okul kütüphanelerinin yeri ve önemi açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde tezin ana konusu olan Z-kütüphanelere giriş yapılarak Z-kütüphanenin tanımına, amacına ve önemine yer verilmiştir. Bununla birlikte Z-kütüphanenin oluşum ve gelişim sürecinin yanında kalite gereklilikleri de açıklanmıştır.

Beşinci bölümde ise, Z-kütüphanelere örnek oluşturması için seçilen Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde gerçekleştirilen anket uygulamasının sonuç ve değerlendirilmelerine ayrıca okul müdür vekili ile yapılan görüşme bilgilerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL KÜTÜPHANELERİ

Okul kurumunda verilen eğitimin kaliteli ve çağın gereklerine uygun olması, hem toplumun hem de bireyin ve/veya öğrencilerin gelişimine ve ilerlemesine neden olacaktır. Birey ve toplum için her dönem önemli olan eğitim kavramı “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında doğrudan veya dolaylı yardım etme” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2012). Tanıma bakıldığında eğitimin özellikle çocukların ve gençlerin gelişimine ve yeni bilgiler elde etmelerine yönelik bir eylem olduğu göze çarpmaktadır. Eğitimin temel amacına hizmet eden bu iki eylemin süreklilik ve pozitif nitelik kazanmasına neden olacak en önemli unsurlardan biri de hiç kuşkusuz okul kütüphaneleridir.

Okul kütüphaneleri, eğitimin tanımında ayrıca dikkat çekildiği üzere, öğrencilerin hem kişisel hem de eğitimsel gelişmeleri ve dolayısı ile toplumsal yaşamda yerlerini sağlıklı bir şekilde almaları adına önemli bir unsurdur. Nitekim okul kütüphaneleri öğrencilere, eleştirel düşünme yeteneklerinin gelişimi, bilgiye erişim yollarının öğretilmesi, bilgiyi inceleme ve değerlendirme becerilerinin kazandırılması gibi çalışmalarda önemli katkılar sağlamaktadır.

1.1. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN TANIMI, ÖNEMİ, AMACI

1.1.1. Okul Kütüphanelerinin Tanımı

Okul kütüphanelerinin önemini, işlevini daha iyi anlamak için okul kütüphanelerinin ne olduğunu ortaya koymak gerekmektedir. Bir tanımda okul kütüphaneleri “içinde bulunduğu okulun genellikle öğrenci, veli ve çalışanına hizmet veren, kullanıcılarına göre derme ve hizmet geliştiren; dermeyi kütüphanecilik standartlarına ve Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğine göre düzenleyen ve eğitimi desteklemeyi amaçlayan kütüphanelerdir” (Cevizbaş, 2003, s. 387) şeklinde açıklanırken, diğer bir tanımda ise “ilk ve orta öğretim kademelerinde eğitim ve öğretim programlarını zenginleştirici, destekleyici her türlü bilgi kaynağını bünyesinde toplayan ve hizmetleri

ile parçası olduğu öğretim kademesinin amaçlarının gerçekleşmesine dinamik bir şekilde katılan, özellikle öğrenci ve öğretmenler tarafından kullanılan kütüphanelerdir” (Kavuncu, 2001, s.23) biçiminde ifade edilmektedir.

Okul kütüphanesi ile ilgili tanımları çoğaltmak, çeşitlendirmek elbette mümkündür. Birçok içerikle tanımlanmış olan okul kütüphanelerinin temel görevlerinden biri de sahip olduğu derme ve sunduğu hizmetlerle eğitimi desteklemesidir. Bu durum, eğitim ile kütüphanenin birbirini beslediğini ve her zaman iç içe olması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle okul kütüphanelerinin etkin bir şekilde hizmet sunması, okul mensuplarının özellikle de öğrencilerin eğitimsel ve kişisel gelişimlerine katkı sağladığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

1.1.2. Okul Kütüphanelerinin Önemi

Her kütüphane gibi okul kütüphanelerinin de hizmet sunduğu kullanıcıların hem kişisel hem de bilimsel gelişimlerine olumlu katkıları açısından önemli bir konumdadır ve toplumun ve bireyin gelişimi açısından her zaman bu önemini koruyacaktır.

Eğitim sistemlerini ve öğretim programlarını zenginleştirmek ve çeşitlendirmek, öğrencilerin dersleriyle ilgili olduğu kadar kişisel meraklarına yönelik çeşitli bilgi kaynaklarını temin etmek, öğretmenlere, okul personeline, ailelere ve topluma hizmet vermek, çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımını öğretmek ve rehberlik etmek gibi bir hizmet anlayışı olan okul kütüphanelerinin önemi tam da bu noktada anlaşılmaktadır (Önal, 1992, s. 63).

Okul kütüphaneleri, ezberci bir anlayışın dışına çıkarak öğrencilere yaşamları süresince bilgi aramanın ve bulmanın hazzına ulaştıran kurumlardır. Çok yönlü ve geniş iletişim araştırma aracılığı ile öğrenciler için olanak sağlayan yaratıcı okullar için önemli araçlardır (Kuhlthau, 2010, s. 19). Okul kütüphanelerinin önemi ve gerekliliği, okul kütüphanelerinin okul yöneticileri tarafından içselleştirildiği ve kütüphane hizmetlerine bu açıdan önem verildiği takdirde, bireyden topluma uzanan pozitif bir gelişimin ve yararın ortaya çıkacağı yadsınamaz bir gerçektir.

1.1.3. Okul Kütüphanelerinin Amacı

Okul kütüphaneleri oluşturulurken hizmet felsefesinin ve amacının ne olduğu kapsamlı olarak ifade edilmelidir; çünkü hizmet verecek kütüphanenin amacı tam olarak ortaya konulduğunda hizmetin verilme şekli ve kalitesi yüksek olacaktır.

Okul kütüphaneleri felsefesi, eğitim sistemlerini ve öğretim programlarını zenginleştirmek, öğrencilerin dersleriyle olduğu kadar kişisel ilgilerine yönelik çeşitli bilgi kaynaklarını seçmek, sağlamak ve kullanımını öğretmek, okul personeline, ailelere ve topluma hizmet vermek, kullanıcı eğitim programlarıyla gençleri bilgidan yaşamları boyunca nasıl yararlanacaklarını öğretmek üzerine kurulmuştur (Önal, 1992, s. 63).

IFLA/UNESCO bir bildirge yayımlayarak okul kütüphanelerinin amaçlarını şu şekilde belirtmiştir:

- Okulun görevleriyle birlikte öğretim programında belirtilen eğitimsel amaçları desteklemek ve ilerletmek,
- Çocuklarda okuma, öğrenme, yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığı ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek,
- Bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturacak fırsatlar sunmak,
- Toplumdaki iletişim yöntemlerine duyarlı olarak yapıya, biçime veya ortama bakılmaksızın bilgiyi değerlendirmeleri ve kullanmaları için öğrencileri eğiterek beceri kazanmalarını desteklemek,
- Yerel, bölgesel, ulusal ve evrensel kaynaklara erişimi sağlayarak kullanıcıların farklı görüşleri, deneyimleri ve düşünceleri üretebilmelerinde gerekli olanakları tanımak,
- Sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetleri düzenlemek,
- Okulun görevlerini başarıyla yerine getirmesi için öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerle birlikte çalışmak,
- Etkin ve sorumlu vatandaş olarak demokrasiye katılmak için düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek,

- Okul kütüphanesinin kaynaklarını, hizmetlerini ve okumanın gerekliliğini okulun tamamına ve ilgili olabilecek herkese anlatmaktır (IFLA, 2019).

Okul kütüphaneleri için evrensel nitelikte oluşturulmuş ve her maddesi hayati önem taşıyan amaçlar ülkelerin kendi eğitim politikaları doğrultusunda şekillenmektedir. Topluma kazandıracağı yetişkin profili, okul kütüphanelerinin hizmet anlayışını da etkilemektedir. Diğer bilgi merkezleri gibi temelde ortak amaca sahip olsalar da okul kütüphaneleri görevlerini yerine getirmek için milli eğitim politikaları doğrultusunda hedeflerini belirlemektedir. Nitekim 2001 yılında Resmi Gazetede yayımlanan Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğinde Türkiye’deki okul kütüphanelerinin amaçları şu şekilde belirtilmektedir:

“Türk Milli Eğitimin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilerin bilimsel düşünen, demokratik davranışlara sahip; okuma alışkanlığı kazanmış, öğrenmeye, araştırmaya ve yeni teknolojileri kullanmaya istekli; hak, görev ve sorumlulukların bilincinde, çağın gereklerini yerine getirebilecek şekilde yetişmelerine ve yararlanmalarına yardımcı olmak için okul kütüphaneleri ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmaktır” (MEB Mevzuat, 2006).

Yönetmelikte belirtildiği üzere okul kütüphaneleri, yetiştirilmekte olan ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin sadece günlük bilgi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan birimler değil, aynı zamanda yetkililer tarafından amaçları gözetilerek beklenen donanımına getirildiklerinde ülkenin kalkınmasına da ciddi katkılar sağlayacak kurumlardır.

1.2. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Okul kütüphanelerinin bugün geldiği noktayı, gelişimini, verildiği önemi ve değişimini öğrenmek ve ayrıca zenginleştirilmiş kütüphaneleri daha iyi analiz etmek için bu kurumların tarihsel sürecine değinmek gerekmektedir. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde okul kütüphanelerinin tarihsel gelişimine geçmeden önce genel itibariyle okul kütüphanelerinin geçmişine değinmek yararlı olacaktır.

Okul kütüphanelerinin başlangıcı çok eskiye dayanmaktadır. Mezopotamya’da yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda okul kütüphanelerinin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Bunlar özellikle yüksek sınıfın eğitimi için hizmet vermiştir. M.Ö. 5. yüzyılda

Yunanistan’da sofistler, eğitim yapan kişilerdi; fakat hem bunların çalışmaları hem de okul ve eğitim tümüyle sistematik hale getirilmemişti. Antik Çağda Yunan gençlerinin eğitimi için spor, askerlik, gramer ve kompozisyon gibi derslerin öğretildiği, belli bir eğitim programına göre örgütlenmiş ve kentteki sosyal hayatın merkezi durumunda olan palaistralar ve burayı bitirenler için de gymnasionlar (liseler) vardı (Yıldız, 2003, s. 315). Antik Çağda hemen hemen her eski Yunan kentinde gymnasion bulunmaktaydı. Gymnasionlar Eski Yunan ve Roma’da erkek çocuklarının düşünsel ve bedensel yönden eğitildikleri, öğrenim gördükleri ve spor etkinliklerinde bulundukları yapı kompleksleri olarak adlandırılmaktadır (Üreten, 2006, s. 210).

Genellikle kent yönetimi tarafından yaptırılan bu gymnasionlar geniş bir spor tesisi özelliğindedir. İnşa edildikleri dönemin şartlarında öncelikli olarak iyi asker yetiştirilmesi gözetilse de fiziksel eğitim ile ruhsal ve zihinsel eğitim arasında yetkin bir uyumun sağlanmasına özen gösterilmiştir. Gymnasionlarda genellikle öğleye kadar güreş, boks, uzun atlama, koşu gibi bedensel etkinlikler yapılmış; öğleden sonra ise dil ve gramer, matematik ve müzik dersleri verilmiştir. Günümüzde Almanya’da bulunan lise ve dengi okullar gymnasion adı ile adlandırılmaktadır (Bingül, 2013, s. 6). Edebi ve felsefi tartışmaların da yapıldığı bu eğitim kurumlarının kütüphaneleri bulunmakta, buralarda öğrencilerin yararlandıkları belli konularda ve belli ölçülerde kitaplar da yer almaktaydı (Yıldız, 2003, s. 315).

Gymnasion yapı komplekslerinin bünyesinde veya çevresinde oluşturulan okul kütüphanelerin de hem kendi toplumlarına hem de diğer toplumlara öncülük etmesi, bilimsel anlamda katkı sağlaması yönünden önemli olduğunu belirtmek gerekir. Antik Çağ içerisinde Eski Yunan ve Roma’da bu gymnasion kütüphanelerin örneklerine gymnasion (lise) okulları ile birlikte rastlamak mümkündür.

Batı dünyasında kütüphanelerin kurulmasına zemin hazırlayan, Antik Çağ Roma uygarlığı eyaletlerinde ve Roma İmparatorluğu’nun çeşitli kentlerinde kurduğu gymnasion kütüphanelerinin en önemlilerinden biri olan *Nysa Gymnasion Kütüphanesi*, Antik Çağ döneminin gymnasion kütüphanelerine örneklerden biridir (Üreten, 2006, s. 208). Nysa’daki kütüphanenin gymnasionun yaklaşık 159 m. kuzeyinde yer alması bu kütüphanenin gymnasiona hizmet ettiğini, dolayısıyla da yapının bir “Gymnasion Kütüphanesi” olduğunu göstermektedir (Üreten, 2006, s. 212-213). Gymnasion yakınında

kurulan bu kütüphane, Nysa'nın bilim ve edebiyat alanında gelişmesine ve dönemin en önemli kültür kentleri arasında yer almasına sebep olmuştur (Üreten, 2006, s. 215). Bunun dışında Delphoi Gymnasion Kütüphanesi, Atina Ptolemaion Kütüphanesi, Rodos Gymnasion Kütüphanesi ve Teos (Sığacık) Gymnasion Kütüphanesi de gymnasion bünyesinde hizmet veren ve toplumun kültürel, bilimsel yaşamı üzerinde önemli katkıları olan Antik Çağ okul kütüphanelerindendir (Polat ve Akkaya, 2015, s. 208).

Antik Çağ döneminde birçok alanda eğitim vermiş olan gymnasionların sahip oldukları kütüphaneleriyle de dönemin gençlerini topluma kazandırılması noktasında derin etkiler bıraktıklarını söylemek mümkündür.

1.2.1. Osmanlı Döneminde Okul Kütüphanelerinin Tarihsel Gelişimi

Kütüphanelerin Selçuklulardan Osmanlılara Anadolu üzerinde hüküm sürmüş devletlerin eğitim-öğretim, kültürel ve bilimsel yaşamında yaklaşık bin yıllık geçmişleri olan sosyal kurumlar olduğu bilinmektedir. Kütüphaneler, Osmanlıların da dâhil olduğu İslami eğitim ve öğretim sisteminin yakından ilgili olduğu bilimsel kurumlar içerisinde yer almaktadır (Anameriç, 2006, s. 3).

Okul kütüphaneleri Osmanlı Döneminde, Osmanlı Devlet'ine özgü kurumları olan cami, medrese ve vakfiyeler bünyesinde yer alıp ve zamanın gerektirdiği koşullara uygun bir okul sistemine destek olarak ortaya çıkmıştır (Koç, 2013, s. 73).

Osmanlı Döneminde ilköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlardan biri sıbyan okullarıdır. Sıbyan okullarında çocuklar 4-6 yaşlarında okula başlamakta idi. Sıbyan okulları, devlet tarafından değil özel kişiler tarafından kuruluyor ya da elbirliği ile halk tarafından yaptırılıyordu. Bu okullarda eğitim ve öğretim parasızdı. Sıbyan okullarında günün koşullarının gereği eğitim verilirdi (Başgöz'den aktaran; Koç, 2013, s.73). Sıbyan okullarının yanısıra Darü'l hüffazlar da ilköğretim kuruluşu olarak bilinen eğitim yerleriydi. Bu kurumların amacı da küçük yaşın getirmiş olduğu ezber yeteneğinden faydalanarak hafız yetiştirmektir (Cicioğlu'ndan aktaran; Koç, 2013, s.74).

Ortaçağ İslam dünyasının gözde eğitim merkezleri olan cami okulu ve medreseler ilkokul kütüphanesine sahip olan eğitim kurumları olmuşlardır. Cami okulunda ilköğretim ile yükseköğrenim birbirinden ayrılmamıştır. Kütüphanesinin ise o dönemki koşullar göz önüne alındığında, daha çok yükseköğrenime hitap ettiği anlaşılmaktadır.

Medreselerde eğitim sistemi, cami okullarına bakıldığında daha planlı, standart ve sistematik bir şekilde ilerlemiştir (Soysal, 1969, s. 1). Bu noktada İslam dünyasında belli bir sistem ve düzen içerisinde oluşturulmuş okul kütüphaneleri medreselerde var olmuştur denilebilir.

Devletin yükselişi, yönetimine gelen padişahların bilim ve kültüre verdikleri önem durumu, sınırların genişlemesi medrese kütüphanelerinin oluşumuna da oldukça etki etmiştir. Özellikle Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethiyle Osmanlı Devleti yükseliş dönemine girerek imparatorluğa dönüşmeye başlamıştır. Diğer bilim ve eğitim kurumlarıyla birlikte kütüphanelerin asıl gelişimi de Fatih hükümdarlığı döneminde gerçekleşmiştir. Fatih, İstanbul'un fethi sonrası zaman kaybetmeden kentte bulunan sekiz kiliseyi medreseye dönüştürerek buralara birer kütüphane yaptırmıştır; ancak kilise binalarıyla yetinmemiş 1463-1470 yılları arasında bir cami ve iki yanında Sahn-ı Seman ya da Medaris-i Semaniye denen yükseköğretim düzeyinde sekiz medrese ve Tetimme ya da Musıla-i Sahn denen ortaöğretim düzeyinde sekiz medrese ile bir muallimhane ya da Darüttalim denen ilkokul, kütüphane, imaret olarak adlandırılan hayır kurumu, aşevi, iki hamam, Darüşşifa denen hastane ve misafirhanelerden oluşan Fatih Külliyesini kurdurtmuştur. Bu külliye de eğitim alacak öğrenciler için yaptırdığı kütüphaneye günde altı akçe yevmiye ile bir kütüphaneci ve ayrıca bu kütüphanedeki kitapların listesini tutmak üzere kâtip tayin edilmiştir (Candan, 2013, s. 8).

Kanuni Sultan Süleyman Fatih Külliyesinden sonra ikinci büyük eğitim kurumu olan Süleymaniye Külliyesini (1550-1557) yaptırmıştır. Mimar Sinan tarafından yapılan külliye de bir cami, bir sıbyan mektebi, bir darülkurra, bir darülhadis, bir darüttıp, bir darüşşifa, dört genel medrese, bir kütüphane ve ayrıca imarethane ve hamam bulunmaktaydı. Süleymaniye Külliyesi inşa edilirken planında kütüphane için bir yer tasarlanmamıştır; fakat yukarıda sayılan medreseler için kitaplar sağlandıkça bir kütüphanecinin ve bir kâtibin atanacağını kâğıt altına alınması, kütüphanenin varlığının açık bir göstergesidir (Candan, 2013, s. 10).

15. yüzyılda, Fatih Sultan Mehmet tarafından Sahn-ı Seman Medresesi ve 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman tarafından kurulan Süleymaniye Medresesi gibi okulların yüksek kısımları mevcuttur; fakat eğitimi genelde lise dengindedir (Atılğan,

Subaşıoğlu ve Gürdal, 2005, s. 31). Bu sebeple medreselerde kurulan kütüphanelerin de okul kütüphanesi olarak değerlendirilmesi yanlış olmaz.

Özellikle 16. yüzyıldan itibaren öğretimin kademelendirildiği görülmektedir. İlk ve yükseköğretim kurumları birbirinden ayrılmıştır (Atılgan, Subaşıoğlu ve Gürdal, 2005, s. 31).

İlim ve eğitim konularına dikkatle eğilen I. Mahmud'un kendi döneminde kütüphanelerle ilgili yaptığı çalışmalar da önemli çalışmalardan olmuştur. I. Mahmud, önce iki yıl ara ile iki cami kütüphanesi açmıştır. Bunlardan ilki 1740 yılında Ayasofya Camii içinde kurulmuştur. İkincisi de Fatih Camiine bitişik şekilde özel bir kütüphane olarak inşa edilmiştir. 1742 yılında açılan bu kütüphane, zamanında Fatih Sultan Mehmet'in kurduğu Fatih Külliyesi kütüphanelerinin, bir anlamda yeniden güçlendirilmesi olarak kabul edilebilir (Cunbur, 1060, s. 1). Bu kütüphanelerden sonra, daha çok yükseköğretim kütüphanesi olarak nitelendirilen üçüncü kütüphanesini, yani Galatasaray Mektebi Kütüphanesini kurmuştur (1753) (Cunbur, 1960, s. 2).

Osmanlı Döneminde 18. yüzyıldan itibaren görülen ıslahat hareketleri incelendiğinde, askeri alandaki ıslahatlara öncelik verildiği görülmektedir. Eğitim konusundaki ıslahat çalışmaları ise 19. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Bu gecikme, Osmanlının bu dönemde, kaybettiği siyasi gücüne veya en azından elinde kalanları korumak adına, tıpkı ıslahat başlatılmadan önceki dönemlerde olduğu gibi, ıslahat hareketlerine önceliği yine askeri alana vermiştir. Mühendislere ve daha sonra kurulan yeni okullara bakıldığında, yapılanların yaygın eğitim için değil; ordunun iyi eğitim görmüş personel ihtiyacını karşılamak amacıyla kuruldukları görülür (Çavdar, 1995, s. 29). Bu durum, daha önce de ifade edildiği üzere, halkın eğitim alanındaki yenileme hareketi ve çalışmalarında göz ardı edildiğini doğrular niteliktedir.

Osmanlı, bilim ve teknoloji alanında batının üstünlüğünü kabul ederek ve batı tarzında okul kurma çabasına girerek ıslahat çalışmalarına başlamıştır. Yeni okullar yanında, mevcut okulların ıslahatı konusunda da çalışmalar yapılmıştır (Çavdar, 1995, s. 30). Batı örnekli okulların onlara uygun kütüphanelerin kurulması da beklenen bir durumdur; fakat bir süre yapılan çalışmalar içerisinde kütüphaneler ihmal edilmiştir. Okul kütüphaneleri konusu ancak 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile resmi olarak ele alınmıştır. Nizamnamenin birkaç maddesi Darülmuallim ve Darülfünunda

kütüphane kurulmasına ve kütüphanenin idari örgütlerine ilişkindir. Daha sonra I. Meşrutiyet Döneminde ilköğretime ağırlık veren eğitim anlayışına bağlı olarak “ibtidai” adı verilen ve sıbyan mekteplerinden “usûl-ı cedide” eğitim tarzıyla farklılık gösteren ilkokullar kurulmuştur. Bunlardan biri de Mekteb-i İbtidai-yi Hamididir ve bu okula bir de kütüphane kurularak, kütüphaneye 1882 yılında çok sayıda materyal sağlanmıştır (Çavdar, 1995, s. 31).

Gelişmeler ışığında kütüphanelere bakıldığında, 1839’dan 1923 yılına kadar Osmanlı Devleti’nde medreselerin yanı sıra özellikle -Tanzimat Fermanı’ndan sonra- idadi, rüşdiye, sultani gibi ilk, orta ve yüksek eğitim kurumları açılmıştır 1924 yılında kapatılana kadar medreseler, Osmanlıların temel eğitim ve bilim üretim-aktarım kurumları olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu kurumların bünyesinde derslerde kullanılacak ders kitapları ve yardımcı kaynak kitaplarının yer aldığı kitaplıklar ve/veya kütüphaneler kurulmuştur (Anameriç, 2006, s. 16).

1.2.2. Cumhuriyet Dönemi’nde Okul Kütüphanelerin Tarihsel Gelişimi

1920’lerde Cumhuriyet Döneminin başlamasının ardından 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkmasıyla eğitim ortamlarında, sistemlerinde ve öğretim programlarında birlik sağlanmıştır. Derslere yönelik bütün öğretim programlarında okul kütüphaneleri yer almıştır. İlk, orta ve yükseköğretim kurumları ülke çapında yaygınlaşırken her okulda “okul kütüphanesi” olarak adlandırılan bir yer ayrılmış veya okul kütüphaneleri sadece kurulmuş olup; etkin hizmetlerin verileceği gelişmeler sergilenememiştir. Türk milli eğitim sistemine yönelik gelişim önerilerini almak için Türkiye’ye gelen yabancı önemli eğitimcilerin okul kütüphanelerinin eğitim çalışmalarında aktif desteğin olması gerektiğinden söz etmesi de gelişmelerin sergilenmediğini doğrular niteliktedir (Önal ve Topçu, 2013, s. 312). Örneğin 1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından davet edilerek Türkiye’ye gelen Türkiye’de incelemelerde bulunan ve bir rapor hazırlayan John Dewey sunduğu raporda “her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plân yapılırken kütüphane salonu düşünülmelidir” ifadesini kullanarak hem kütüphanenin önemine hem de yapılması gereken vurguda bulunmuştur (Yılmaz, 2015, s. 259).

Türkiye’deki okul kütüphanelerinin geçmişten bugüne eğitimdeki yerini, Türkiye’de verilen eğitimin kademeleri ve eğitim kademelerindeki okul kütüphanelerinin yerini şu şekilde değerlendirmek mümkündür:

a) İlköğretim programları: 1926-1930 yıllarında çıkarılan ilkokul programlarında konu sadece bazı derslerle ilgili açıklamalar içinde ele alınmış; öğretmenlerin, sınıf kütüphanesinde bulundurulacak coğrafya kitaplarından da istifade etmesi istenmiştir. Bunun dışında kütüphane konusuna değinilmemiştir. Bundan dolayı 1936’da çıkarılmış olan ilkokul programı, konu bakımından ayrı bir önem taşımaktadır; çünkü Türkiye’de uygulanan okul programları, kütüphane kavramı ile oldukça ayrıntılı şekilde ilk defa burada değinilmiştir. Program gerek ‘sınıf ve okul kitaplıkları’ gerekse ‘öğretmen kitaplığı’ başlığını taşıyan bölümlerde bu kütüphanelerin nitelik ve çalışma şekilleri üzerinde durarak, ortaya bazı esaslar koymuşlardır. 1936’dan itibaren uygulanan ilkokul programlarının bir diğer özelliği de, derslerin işlenişinde kütüphane kaynakları ile bağ kurmak ve bu kaynakları öğretime faal bir şekilde katmak olmuştur (Soysal, 1969, s. 42).

b) Orta Dereceli Okul Programları: Türkiye’de ortaokul programlarının kütüphane kavramı ile temasa geçişi daha geç tarihlerde olmuş ve uzun süre bu temasın temelini eğitimsel gereklilikler değil; sonradan ortaya çıkan bazı nedenler oluşturmuştur. Bu bakımdan, programların kısmen de olsa yeterli bir kütüphane anlayışı ile ortaya çıkması son zamanlarda olmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda uygulanmış programların eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ya tamamen dışında bırakan ya da kurumun potansiyelini geniş ölçüde kısıtlayan bir görüşle hareket ettiklerini gösteren örnekler vardır. Bu örneklerin en ilgi çekicisi ise, 1927 ve 1930 tarihli programlarda okul kütüphanesinin haftanın bir günü ve öğleden sonra serbest zamanda öğrencinin okuma faaliyetinde bulunacağı bir yer olarak değerlendirilmesidir.

1931-1932 ders yılında yapılması uygun bulunan değişiklikler dikkate alınarak hazırlanmış müfredat programı, eğitim ve kütüphane bağlantısını yukarıda işaret edilen nedenin sonucu olmaktan kurtararak daha gerçekçi bir açıdan ortaya koymuştur. 1929-1930 ders yılında hazırlanan Teftiş Heyeti Umumi Raporunda okul kütüphaneleri konu edilerek; öğrencide okuma, inceleme, araştırma zevkinin uyandırılması sorunu tartışılmış ve özellikle öğretimin yeni bir yol alması, öğrencilerin şahsi araştırma için zaman ve

imkân verilmesi gereği belirtilmiştir. Raporda ayrıca, öğrencide okuma, inceleme ve araştırma isteği uyandırmanın ilk şartı olarak programı yüklülükten kurtarmak ve öğrencilere zaman vermek olduğu bilgisi verilmektedir. Bunun yanı sıra okulların öğrenci ihtiyaçlarına göre kütüphanelere ve laboratuvarlara sahip olmaları gerektiğine işaret edilmektedir (Soysal, 1969, s. 49).

c) Lise Programları: Lise, eğitim fonksiyonları itibariyle öğrenciye genel kültür ve zihni olgunluk kazandırmak amacı güden bir kurum olarak tanımlanmıştır. Bu kurum aynı zamanda öğrencilerin bilgilerini uygulama alanında kullanma yollarını öğrenmesini ve ileride meslek seçmesini kolaylaştıracak şekilde yeteneklerin geliştirilmesini, iyi alışkanlıklar kazandırılmasını da sağlayacaktır. Liselerin belirtilen hedeflere hangi esaslardan hareket etmek suretiyle ulaşmak istediği ve ne gibi eğitim araçları kullanmak gerektiği de hedefin kendisi kadar önemlidir; fakat derslerle kaynaklar ve araçlar arasında meydana gelen boşluklar eğitim-kütüphane ilişkisini lise programlarındaki durumuna da ışık tutmaktadır (Soysal, 1969, s. 59).

Okul kütüphanelerinin Türkiye'deki gelişimine bakıldığında lise eğitimine kadar olan süreçte, eğitime destek ve eğitim-kütüphane ilişkisini azami derecede ortaya koymak adına okul kütüphanelerinin gelişimiyle ilgili çaba geçmişten günümüze hep yetersiz kalmıştır.

1.3. OKUL KÜTÜPHANELERİNİN SAĞLADIĞI HİZMETLER

Okul kütüphanelerinin, gerçekleştirmek istedikleri amaçlar için sağladığı hizmetleri iki başlıkta toplamak mümkündür. İlki bilgi kaynaklarının nitelikli bir şekilde kullanılmasını amaçlayan teknik hizmetler; ikincisi ise kullanıcıların okul kütüphanelerini nitelikli bir şekilde kullanmalarının sağlanması amaçlanan kullanıcı hizmetleridir (Güneş, 2013, s. 72)

1.3.1. Teknik Hizmetler

Kütüphane dermelerinde, dijital ya da basılı ortam fark etmeksizin bilgi kaynakları var olduğu müddetçe kütüphane teknik hizmetleri de varlığını sürdürecektir (Yıldız, 2009, s. 66).

Okul kütüphanelerinin kaynak seçimini ve sağlanmasını, kataloglanmasını, düzenlenmesini ve sınıflanmasını; kaynakların bakım ve onarımıyla birlikte, güncelliğini yitiren kaynakların ayıklanmasını kapsar. Bu bağlamda okul kütüphanelerinde yürütülen teknik hizmetler, okul kütüphanelerinin kullanıcı grubuna göre kütüphanede bulunması gerekli bilgi kaynaklarının seçimini, sağlanmasını, kataloglanmasını ve sınıflanmasını kapsamaktadır (Güneş, 2013, s. 72).

1.3.1.1. Seçim

Benzerleri arasından iş için en uygun olanını seçme eylemi olarak tanımlanan seçim işlemi kütüphane bilimi literatüründe kütüphanenin sahip olduğu bilgi kaynakları mevcuduna eklenecek materyalin değerlendirilmesi ve seçilmesi ya da bir kütüphane dermesine hangi bilgi kaynağının eklenmesi gerektiğine karar verme süreci olarak tanımlanmaktadır (Alkan, 2013, s. 48).

Bilgi kaynaklarının seçimi iyi bir şekilde değerlendirme sonucunda gerçekleşir. Genel itibariyle doğru, konusunda yetkin, tarafsız, amacı belli olan, amacıyla kapsamı bütünleşmiş, konuyu işleme biçimi, hitap ettiği kitleye uygun, güncel, bölümleri birbirine bağlayan, estetik değerlere sahip, kütüphane dermesiyle bütünleşebilecek, maliyeti bütçeye uygun olan bilgi kaynaklarının kütüphaneye sağlanması yönünde karar verilmektedir (Ünal, 2005, s. 197).

Okul kütüphanelerinin dermesi için seçimin nasıl yapılacağına dair karar verilirken yukarıda belirtilen kriterlere uygun olması gerekmektedir. Okul kütüphanelerinin dermesi oluşturulurken ya da geliştirilirken okulların eğitimi kademeleri, okullardaki ders müfredat içeriği, okullarda eğitim gören öğrencilerin yaş aralığının dikkate alınmasıyla birlikte öğretmen, idari personel ve diğer personelin de yararlanabileceği bir dermenin sağlanması hedeflenerek bu doğrultuda bir seçim çalışmasının yapılması, dermeyi kaliteli ve kullanılabilir hale getirebilecektir.

1.3.1.2. Sağlama

Bilgi merkezlerinde yazılı olarak ortaya konan ve takip edilen derme geliştirme politikası rehberliğinde, dermeye dâhil edilecek bilgi kaynaklarını belirlendikten sonraki işlem, bu bilgi kaynaklarının en uygun sağlama yöntemi kullanılarak elde edilmesidir. O

halde bilgi merkezleri için sağlama terimi “neyin kütüphane dermesine katılacağını belirleyen seçim kararı verildikten sonra materyali dermeye dâhil etmek için bir dizi rutin işlemin yapılmasını gerektiren aşamayı” ifade etmektedir (Alkan, 2013, s. 56).

Sağlama bölümünde gerçekleşen çalışmalar dört temel alanda toplanabilir:

1. İsteklerin toplanması, bibliyografik bilgilerin kontrol edilmesi, siparişteki tekrarların engellenmesi, değişim ve bağış olanaklarının aranması, sipariş işlemlerinin geliştirilmesi ve sipariş kayıtlarının tutulması,
2. Yeni gelen kaynaklara yönelik teknik çalışmaların gerçekleştirilmesi, yerine getirilemeyen siparişler için yöntemlerin geliştirilmesi, satın alma ödemelerinin yapılması, yeni gelen yayınlar listesinin hazırlanması, kullanıcıların sağlama işlemleri hakkında bilgilendirilmesi, siparişlerin kontrol edilmesi,
3. Belli dönemlerde ayıklama yapılması, korumayla birlikte yıpranmayı önleyici yöntemlerin uygulanması,
4. Dermeye yönelik performans istatistiklerinin geliştirilmesi ve değerlerin analiz edilmesi (Önal, 2005, s. 197).

Sağlama işlemleri kütüphane türlerine göre farklılık göstermekle birlikte, aynı tür kütüphaneler içerisinde de sahip olunan koşullar ve bütçe farklılıklarından dolayı farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Okul kütüphaneleri içinde de, bahsedilen kütüphanenin kendine özgü bir yapıya sahip olması ve okul sisteminin bir alt kurumları olması sebebiyle sağlama yollarında çeşitlilik yaşanmaktadır (Alkan, 2013, s. 57). Sağlama işlemi farklı yollarla yerine getirilmektedir. Okul kütüphaneleri için bunlar satın alma, bağış ve değişim yoluyla bilgi kaynaklarının sağlanmasıdır. Aşağıda bu sağlama yolları ele alınmıştır.

Satın Alma: Kütüphanenin bütçesi dâhilinde yayıncıdan, toptancıdan ya da aracı firmadan bilgi kaynaklarının temin edilmesi olarak ifade edilen satın alma işlemlerinden okul kütüphaneleri genellikle yayıncı ile birebir iletişime geçerek; bazen de toptancı ile çalışarak sağlama işlemini gerçekleştirmektedir. Okul kütüphanelerinin doğrudan yayıncı ile çalışmasının çok sık rastlanan bir durum olmasının başlıca nedeni; satıcının yaptığı indirimden yararlanma isteğidir. Satın alınma işleminde hizmetin kaliteli ve hızlı olması ayrıca bilgi kaynaklarının zarar görmeden ulaştırılması noktasındaki titizlik göz önünde bulundurulmalıdır (Alkan, 2013, s. 58).

Bağış: Bilgi merkezi için ayrılan bütçeden herhangi bir harcama yapılmaksızın dermesine yayın sağlama amacıyla kullanılan bağış; genellikle okul kütüphaneleri için ayrılan bütçenin kısıtlı olması sebebiyle derme geliştirme için uygulanan yolların başında gelmektedir (Alkan, 2013, s. 61).

Kütüphaneler, hangi tür kaynakların kütüphane koleksiyonuna kabul edileceğini ya da edilmeyeceğini belirleyen kurallar dizisini kütüphane geliştirme politikasına dayanarak geliştirmelidir. IFLA, kütüphanelere rehber oluşturması adına, bağış yoluyla edinilecek materyaller için geliştirdiği politikayı kütüphanelerin hizmetine sunmaktadır (IFLA, 2016).

Bağış yoluyla kütüphaneye bilgi kaynakları sağlanırken dikkat edilmesi gereken bir takım hususlar vardır. Kütüphaneye gelen bilgi kaynaklarının kütüphane için bir yığın oluşturmaması gerekmektedir. Kütüphaneye, kütüphanenin kullanımına uygun ve faydalı olacağı düşünülen bağışlar yapılmalıdır. Kütüphaneye bağış olarak gelen bilgi kaynakları içerisinde kütüphane için gerekli olduğu düşünülenler kütüphaneci tarafından özenle seçilmeli ve gerekli görülenler dermeye eklenmelidir.

Bağışlar, talep edilen ve kendiliğinden gelen bağışlar olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Talep edilen bağış, kütüphane yönetiminin mevcut gereksinimi karşıladığını ve dermenin yapısıyla uyduğunu düşündüğü yayınları resmi yolla istemesidir. Okul kütüphanelerinde bu durum, kütüphanenin bağlı olduğu okul idaresi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu işlem öncelikle kütüphaneci tarafından okul idaresine bağış isteğini iletmesi ile oluşur. Kendiliğinden gelen bağışlar ise, kütüphane ya da okul yönetiminin herhangi bir talebi bulunmaksızın gelen bilgi kaynaklarıdır. Kendiliğinden gelen bağışlar kütüphane açısından zaman zaman sorun oluşturabilmektedir. Kütüphanenin dermesine ve amacına uygun olmayan, kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olmayan kaynaklar kütüphaneye gönderilmiş olabilir (Alkan, 2013, s. 63). Bu sorunu gidermek için okul kütüphanesinin bir bağış politikası ortaya koyması ve takip etmesi gerekmektedir.

Kendiliğinden gelen bağışlar, genellikle kişilerin yaptıkları bağışlar olmaktadır. Bu tür bağışlarda oluşan sorunlardan biri de korsan kaynaklardır. Kütüphaneci, okul idaresi tarafından istenen bağışların muhatabı daha çok yayıncılar ya da resmi kurum/kuruluşlar olduğu için korsan kaynakların kütüphaneye gelme ihtimali düşüktür; fakat kendiliğinden

gelen bağışların genellikle kişilerin yaptığı bağışlar olması sebebiyle kütüphaneye korsan kaynaklar gelebilmektedir. Bu noktada da kütüphanecinin bağışlar geldikten sonra seçim konusunda titizliği ön planda tutması gerekmektedir.

Değişim: Amaç, nitelik ve kullanıcı profili açısından benzer durumda olan bilgi merkezlerinin artık dermede bulundurmayacakları ya da çift ve/veya daha fazla nüshası olan kaynakları birbirlerine vererek dermelerine kazandırma yoludur. Değişim yöntemiyle böylece aynı türden hizmet veren bilgi merkezleri birbirlerine önemli derecede katkı sağlamış olmaktadır. Bu durum, he bilgi merkezinde olduğu gibi okul kütüphanesi için de geçerlidir (Alkan, 2013, s. 60).

Dermeye değişim yoluyla bilgi kaynağı temin etmek, sağlama yöntemlerinin en ekonomik olanlarından biridir. Karşılıklı ücretsiz kaynak alışverişi olarak da değerlendirilen bu yolla kütüphaneler, bilgi kaynağı ihtiyaçlarını belirleyip, kendi dermesinde ihtiyaç duymadığı ve karşı kütüphanenin ihtiyacı olan bilgi kaynaklarını karşılıklı olarak dermeye kazandırmaktadır.

1.3.1.3. Kataloqlama ve Sınıflama

Okul kütüphanelerinde bilgi kaynağının denetimini gerçekleştiren çalışmaların yapılması gerekmektedir. Nitekim denetimsiz ve gerektiğinde ulaşılmayan bilgi kaynağının hiçbir değeri yoktur. İşte bu noktada tüm bilgi merkezlerinde olduğu gibi okul kütüphanelerinde de bilgi kaynağının sağlanmasından sonraki aşama olan denetimin gerçekleştirilmesi ve bilgiye erişim uçlarıyla ulaşılabilirliğinin sağlanması önemlidir (Alkan, 2013, s. 63).

Kataloglar, materyallerin bir listesini elde etmek ve bu listeye danışmak için bir dizi kurallara göre oluşturulmuş listelerdir. Bilgi kaynakları sağlama işlemi ile birlikte kütüphaneye geldikten sonra raflardaki yerlerini almadan önce yapılan işlem olan kataloqlama, bir anlamda kütüphanelerin haritaları sayılmaktadır (Güneş, 2013, s. 74).

Sınıflama işleminde ise, sınıflama sistemleri doğrultusunda bilgi kaynakları konu bazında ele alınır ve söz konusu kaynaklar konusal olarak raflara yerleştirilir (Güneş, 2013, s. 74). Sınıflama, aynı konudaki bilgi kaynaklarını bir araya topladığı için kütüphaneler için gereklidir. Diğer kütüphanelerde olduğu gibi okul kütüphanelerinde de kullanıcılar, bilgiye ve/veya bilgi kaynağına olabildiğince hızlı ulaşmak isteyeceklerdir.

Eğer sınıflama amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilirse kullanıcılar istedikleri bilgi kaynaklarına rahatlıkla erişebilecek ve bu kaynaklardan yararlanabilecektir.

Okul kütüphanelerinde çoğunlukla kullanılan üç tür sınıflama sistemi mevcuttur. Bu sınıflama sistemleri Timetable Sınıflama Sistemi, Dewey Onlu Sınıflama Sistemi (DOS) ve Junior Renkli Kod Sınıflama Sistemidir. Bu üç sınıflama sistemi dışında, Türkiye'deki okul kütüphanelerinde çok tercih edilmese bile, kendisini yenilemesi ve konu yelpazesini geniş tutması açısından çeşitli avantajlar sunan Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi yurtdışındaki bazı okul kütüphaneleri tarafından tercih edilmektedir.

Sınıf kavramı, takımlardan oluşan birlik, dalların alt bölümü, niteliklerine, değerlerine ve önemlerine göre kişi ya da nesnelerin yerleştirildiği kategorilerden oluşan ve belli bir ortak belirtileri olan tek tek nesneler öbeği (Püsküllüoğlu, 2002, s. 1348) olarak ifade edilmektedir. Sınıflandırmak ise, sınıflara ayırmak, tasnif etmek (Ayverdi, 2011, s. 1102) şeklinde açıklanmaktadır.

Sınıflama kavramı kütüphanecilik alanı açısından değerlendirildiğinde, “bilgi kaynaklarının ortak özelliklerine, özellikle kitap sınıflama sistemindeki uygun yerlerine göre mantıksal bir hiyerarşi içinde düzenlenmesi” ya da “konuya ve biçime göre kitapları ve diğer bilgi kaynaklarını mantıksal sıraya göre düzenleyen sistem” (Karakaş, Rukancı ve Anameriç, 2009, s. 40) olarak açıklanmaktadır.

1.3.1.3.1. Timetable Sınıflama Sistemi

Bu sınıflama sisteminin oldukça basit bir yapısı olduğu için ilköğretim kademesindeki okul kütüphanelerinde kullanılması tavsiye edilmektir. Her ana konu, timetable listesi içerisinde yer almaktadır. Bu liste şu ana konuları kapsar; matematik, İngilizce, bilim, tarım, ağaç işleri, ev ekonomisi, ticaret, spor, din eğitimi, tarih, coğrafya, müzik, teknoloji ve genel kaynaklardır. Bilgi kaynaklarının kayıtları bu ana konulara göre yapılmaktadır. Eğer kütüphanede yer bilgi kaynakları bu alanlar altında toplanabiliyorsa bu sınıflama sistemi kullanılabilir (Baird, 2012, s. 49).

Aşağıda Timetable Sınıflama Sistemi tablo şeklinde gösterilmiştir (Baird, 2012, s.49):

Tablo 1.1. Timetable Sınıflama Sistemi

Timetable Sınıflama Sistemi	Etiket Kodu
Referans	REF
Din	REL
İngilizce Gramer	ENG
Bilim	SCI
Teknoloji	TEC
Çevre	ENVIRO
Ticaret	BUS
Tarım	AGRIC
Sanat	ART
Spor	SPORT
Müzik	MUS
Ev Ekonomisi	HOME
Tarih	HIST
Coğrafya	GEOG
Matematik	MATHS

1.3.1.3.2. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi

Dewey Onlu Sınıflama Sistemi dünya genelinde birçok kütüphanede kullanılan ve bilinen bir sınıflama sistemidir. Bu sistem, 500'den fazla bilgi kaynağına sahip ortaöğretim kademelerindeki okul kütüphanelerinde en çok kullanılan sistemdir. Sistem, kaynakları konularına göre sınıflandırarak her kaynağa bir erişim kodu vermektedir. Tüm dünyada geçerliliğe sahip konulara özel sınıflandırılmış kodlar vardır. 000, 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900 gibi ana konulara ayrılan konular, altında da özel konulara ayrılmaktadır (Baird, 2012, s. 50).

Tabloda da sınıflama sistemini göstermek faydalı olacaktır (Baird, 2012, s.50):

Tablo 1.2. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi

Standart Numarası	Kod Numarası
Genel Konular	000
Felsefe	100
Din	200
Sosyal Bilimler	300
Diller	400
Bilim	500
Teknoloji	600
Sanat	700
Edebiyat	800
Tarih ve Coğrafya	900

Dewey Onlu Sınıflama Sistemi'nin özel konu kodlamasına örnek olarak tabloda şu şekilde gösterilmiştir (Baird, 2012, s. 50).

Tablo 1.3. Dewey Onlu Sınıflama Sistemi Özel Konu Tablosu

500 – Bilim	Dewey Numarası
Genel Bilimler	500
Matematik	510

Tüm dünyada popüler olan bu sistem, Türkiye’de de okul kütüphanelerinin tercih ettiği bir sınıflama sistemidir. Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğindeki 11. Maddede geçen “Sınıflamada Dewey Onlu Sınıflama Sistemi kullanılır” ifadesi Milli Eğitim Bakanlığının Türkiye’deki okul kütüphaneleri için Dewey Onlu Sınıflama Sisteminde karar kıldığını göstermektedir.

1.3.1.3.3. Junior Renkli Kod Sınıflama Sistemi

Diğer sınıflama sistemi olan DOS ile güzel bir şekilde adapte edilmesiyle bilinen bir sistemdir. Junior Renkli Kod Sınıflama Sistemi ortaöğretim kademeli okul 500’den

fazla bilgi kaynağına sahip okul kütüphanelerinde kullanılmaktadır. Junior Kod Sınıflama Sistemi, DOS ile aynı konularda ayrılmıştır; fakat bu sınıflamada her konuya Dewey kod numarası verilirken bir de özel renk verilir (Baird, 2012, s. 53). Böylelikle verilen kodlarla birlikte, renkli bir sınıflama sistemi oluşturulmuş olur. Bakıldığında hitap eden kullanıcılar açısından dikkat çekici görsel olarak akılda kalmaya müsait bir sistem olarak değerlendirilebilir.

Sistem tabloyla ifade edilecek olunursa (Baird, 2012, s.54);

Tablo 1.4. Junior Renk Kodları

Konu	Etiket Rengi	Dewey Numarası
Genel Konular	Renk yok	000
Felsefe, din, festival	Siyah	100-200
Ulaşım ve ekonomi	Turuncu	300
Dilbilgisi, yerel diller	Kahverengi	400
Bilim: fizik, kimya, matematik vb.	Sarı	500-569
Biyoloji: doğa, hayvanlar	Yeşil	570-599
Teknoloji: tarım, ticaret endüstri	Kırmızı	600
Sanat, spor ve müzik	Mor	700
Edebiyat: oyunlar, şiir, mitoloji	Pembe	800
Tarih, coğrafya, biyografi	Mavi	900

1.3.1.3.4. Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi (LCC)

Türkiye’de genellikle üniversite kütüphaneleri tarafından kullanılan bu sınıflama sistemi okul kütüphaneleri için tercih edilmese de hem konu içeriği yönüyle hem de kendini sürekli yenilemesinden ötürü önemli sınıflama sistemlerinden biridir.

Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi, Kongre Kütüphanesinin kitap koleksiyonlarını düzenlemek için 19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında geliştirilen bir sınıflama sistemidir. 20. yüzyıl boyunca sistem diğer kütüphaneler tarafından kullanılmakla beraber özellikle ABD'deki büyük akademik kütüphaneler tarafından kabul görmüştür. Bu sistem günümüzde de hala pek çok kütüphane tarafından kullanılmaktadır. Sistem kendini sürekli revize etmekte bu doğrultuda gelişmelere göre güncel listeler hazırlanmaktadır (The Library of Congress, 2014). Online olarak da kullanılan bu sınıflama sistemine <https://classificationweb.net/Menu/index.html> adresinden erişilebilmektedir.

1.3.1.4. Yerleştirme

Kütüphanede yerleştirme işlemi, kataloglama ve sınıflaması yapılan bilgi kaynaklarının yer numarası dikkate alınarak uygun bir şekilde yerine konması işlemidir. Yerleştirme için hangi işlemlerin yapılmasının gerektiğinin bilinmesiyle birlikte ilk olarak hangi yerleştirme düzeninin kullanılacağına karar verilmesini gerekmektedir. Kütüphanelerde kullanılmakta olan yerleştirme düzenleri; sistematik, gelişine göre ve kabaca konularına göre yerleştirme düzenleri olarak üçe ayrılmaktadır. Yerleştirme düzeni kütüphanenin türüne, derme niceliğine ve kullanıcı özelliklerine göre değişiklik göstermektedir (Alkan, 2013, s.65).

Okul kütüphaneleri için – Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğinde de belirtildiği üzere- Dewey Onlu Sınıflama Sisteminin kullanılması kararı vardır. Bu karar bilgi kaynaklarının yerleştirilmesi konusunda belli bir sistemin yani, sistematik yerleştirmenin olacağını göstermektedir. Bakıldığında, seçilen yerleştirme sistemi hem kullanıcılar hem de kütüphaneciler açısından bilgi kaynaklarını bulmalarında kolaylık sağlamaktadır. Aynı konulara sahip bilgi kaynaklarının yan yana gelmesine olanak sağlayan sistematik yerleştirme, erişim açısından kolaylığı da beraberinde getirmektedir.

1.3.2. Kullanıcı Hizmetleri

Bütün kütüphanelerde olduğu gibi okul kütüphanelerinin sunduğu hizmetlerden biri de kullanıcı hizmetleridir. Kullanıcı hizmetleri, okul kütüphanelerinin doğrudan kullanıcı grubuna yönelik verilen bir hizmettir. Bu hizmet, kütüphane dermesinin kullanılmasının

ve kullanım esnasında kullanıcıların her türlü istek, soruların cevaplanması ve sorunlarının çözümü, kütüphaneci rehberliğinde gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Güneş, 2013, s. 75).

Danışma hizmeti kullanıcı hizmetlerini de kapsamaktadır. Okul kütüphaneleri için danışma hizmeti, “öğrencilerin okul kütüphanesinden bilgi edinmesi, kütüphane kaynaklarından nasıl yararlanacaklarını öğrenmesi ve bilgi kaynaklarının öğretilmesini sağlamak için yapılan çalışmadır” (Koç, 2013, s. 80).

Ödünç verme hizmeti de kullanıcı hizmetleri altında değerlendirilebilir. Kullanıcıların bilgi kaynaklarından yararlanmaları amacıyla belirli kurallar çerçevesinde kaynaklar kullanıcıya ödünç verilir.

Okul Kütüphaneleri Yönetmeliğinde ödünç verme “okul kütüphanelerinden öğrenci, öğretmen ve diğer personel ile çevre halkının gereği gibi yararlanmasını sağlamak ve öğrencilerin serbest zamanlarının değerlendirilmesine olanak hazırlamak amacıyla kütüphanelerde ödünç verme hizmeti yapılır” (MEB Mevzuat, 2006) şeklinde ifade edilmiştir.

Kullanıcı hizmetleri, kullanıcıların kütüphaneyi en yararlı şekilde kullanmaları için oldukça önemlidir. Okul kütüphanelerinde özellikle öğrenci kullanıcıların kütüphaneyi kullanma alışkanlıklarında, sevmelerinde, kullanım sıklığı ve verimliliğinde etkisi olacak olan bu hizmet kütüphaneciler tarafından iyi yürütülmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM SİSTEMİNDE OKUL KÜTÜPHANELERİ

Çalışmanın birinci bölümünde okul kütüphaneleri anlatılırken eğitimden de bahsedilerek eğitimin tanımına yer verilmiştir. Ayrıca okul kütüphanelerinin önemi açıklanırken de eğitim için, eğitim sistemi içerisindeki önemine de değinilmiştir. Bununla birlikte okul kütüphaneleri, özellikle çağdaş eğitim sistemlerinde, yetiştirilmekte olan bireyler için oldukça önemli noktada olması sebebiyle ikinci bölüm olan bu bölümde “Eğitim Sisteminde Okul Kütüphaneleri” başlığı altında eğitim, eğitim sisteminde ve sürecinde okul kütüphanelerinin öneminin ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerekli görülmüştür.

2.1. EĞİTİMİN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın önceki bölümlerinde okul kütüphanelerinden genel olarak bahsedilirken eğitimin TDK tarafından yapılan tanımı verilmiştir. TDK’ya göre eğitim; “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında doğrudan ve dolaylı yardım etme” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2012). Tanım, eğitimin ne olduğunu her yönüyle açıklamaktadır ve eğitim amacına uygun şekilde gerçekleştirildiği takdirde, bireylerin gelişimine dolayısıyla da toplumun gelişimine katkısının ne denli önemli olduğuna vurgu yapılmıştır. Böylelikle ortaya konulan tanımda, eğitimin sadece ne olduğu değil; sağladığı faydalar da açıklanmaktadır.

Bunun yanı sıra eğitim bilimcileri ve/veya eğitim bilimleri üzerine çalışan araştırmacılar da eğitimi birçok açıdan ele alarak çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır. Bireylere, topluma, yaşama kattığı değer düşünüldüğünde eğitimin tek yönlü ele alınmaması oldukça doğaldır.

Sosyologlar ve eğitimin sosyal yönüne ağırlık veren bilim insanları eğitimi, bireyin içinde yaşadığı topluma göre sosyalleşmesi, toplumun kültürünü kazanması, toplumu tam olarak benimsemesi, ona katılması ve toplumun kültürünü geliştirmesi olarak tanımlamaktadır. Çocuğu psikolojik bir organizma olarak ele alan psikolog ve eğitimciler göre eğitim; bireyin içindeki yetenekleri, arzuları ve ilgileri ulaşabileceği en

üst düzeye kadar çıkarmak, kişinin içindeki potansiyeli tam olarak koymak ve geliştirmek için gerekli çevre imkânlarını düzenlemektir. Ekonomiyi düşünen bilim insanları açısından ise eğitim; bir yatırım, üretim işidir. Ekonominin en önemli unsurlarından biri olan emeği, nitelikli hale getirmek bilgisiz ve yetişmemiş çocukları bir ‘ham madde’ olarak düşünen, sonunda bilgili ve becerikli, nitelikli bir iş gücü olarak çıkaran bir sistem olarak görmektedir (Ergün, 2015, s.1).

Temel olarak düşünüldüğünde insanoğlu yaşamını belli bir düzeyde sürdürebilmek için var olduğundan beri öğrenmiş, öğretmiş, eğitmiş ve eğitilmiştir. Bu açıklama, eğitimin ne olduğunu ve/veya önemini sorgulayanları, eğitimi önemsiz ya da basit bir etkinlik olarak görme gibi bir yanılgıya düşürmemelidir. Eğitim, insan hayatında her zaman gerekli ve önemli olmuştur ve hatta bu önem ve gereklilik zaman ilerledikçe, çağlar değiştikçe daha da artmış; toplumsal ve bireysel hayatın merkezine oturmuştur. Bu nedenle yukarıda birçok açıdan ele alınarak açıklanan eğitimin her tanımı, günümüz dünyasındaki ilerlemelere, yeniliklere, değişime bakıldığında doğru olduğu kabul edilmelidir; çünkü çok yönlü gelişmelerin hızlıca yaşandığı günümüzde bireye, topluma ve yaşama kattıklarıyla eğitimin de çok yönlü bir şekilde tanımlanması; eğitim sistemi ve/veya sistemlerinin de değişimlere ayak uydurması gerekmektedir.

Bireysel ve toplumsal gelişim için oluşturulan eğitim sistemlerinin, öğrencilerin en iyi şekilde yetiştirilerek hem bireysel hem toplumsal açıdan faydalı kişiler olmasını sağlamak, aynı zamanda sosyal, kültürel, teknolojik ve sanatsal açıdan yeterli bilgiye sahip bireyler yetiştirmek, gereksinim duyulan bilgiyi elde etme ve kullanma yeterliliklerini öğretecek programları desteklemek ve öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak gibi amaçları vardır (Önal ve Topçu, 2013, s. 309). Sıralanan tüm bu amaçlara bakıldığında eğitimin amacı, öğrencilerin hayatı boyunca edindiği ve/veya sergilediği davranışların şekillendirilmesi olarak düşünmek mümkündür. Davranışların azami derecede kusursuzluğunu sağlamak, eğitim sistemlerinin temel hedefidir. Bireylerin ortaya koyduğu/koyacağı davranışların pozitif noktaya taşınması amacı taşıyan formel ve/veya resmi eğitim, bireyin okul hayatının bitmesiyle son bulmamaktadır. Bu nedenle “yaşam boyu öğrenme”, “öğrenmeyi öğrenme”, “bilgi okuryazarlığı” gibi bireyin eğitim ve öğrenme etkinliğini hayatının tüm alanına yaymayı amaç edinen kavramlar ortaya çıkmıştır. Bireyin yaşamı boyunca kendisini geliştirmesine aracı olan bu kavramları açıklamakta yarar vardır.

Yaşam boyu öğrenme: Yaşam boyu öğrenme, bireyin yaşamı boyunca bilgisini, becerilerini, yeterliliklerini bireysel, sosyal ya da mesleki olarak geliştirmeyi amaçlayan tüm etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Günüç, Odabaşı ve Kuzu, 2012, s. 309). Yaşam boyu öğrenme, birey ve toplumlar için yeni yetiler ve nitelikler elde etmenin ve güç kazanmanın önemli bir aracı haline gelmiştir. Yaşam boyu öğrenme sürecine katılım, kimi becerilere sahip olmayı gerektirmektedir (Gürdal, 2000, s. 177).

Öğrenmeyi öğrenme: Öğrenmeyi öğrenme, bilgi okuryazarlığının da temelini oluşturmaktadır. Bilgi okuryazarı bir bireyden bilgiye gereksinim duyduğunda bunu hissetmesi, bilgi gereksinimini tanımlayabilmesi, gereksinim duyduğu bilgiye ulaşması, elde ettiği bilgiyi değerlendirmesi ve etkili olarak kullanabilmesi beklenmektedir. Bilgi okuryazarı olmak günümüzde bilgiye ulaşma, değerlendirme, düzenleme ve paylaşmada teknolojiyi de etkili olarak kullanmayı, diğer bir deyişle bilgisayar okuryazarı olmayı da içerecek biçimde geniş kapsamlı düşünülmektedir (Kurbanoğlu ve Akkoyunlu, 2002, s. 98).

Bilgi okuryazarlığı: Kavramın isim babası Zurkowski tarafından yapılan ilk tanımdaki bilgi okuryazarlığı, bireyin özellikleri üzerinde odaklanır. Kurbanoğlu'nun (2010, s. 725) Zurkowski'den aktardığına göre bilgi okuryazarı, problemlere, bilgiye dayalı çözüm üretmek için bilgi kaynaklarını kullanan çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı için gerekli becerilere sahip olan ve ilgili teknikleri bilen kişidir.

Geçmiş düşünüldüğünde, insanları bulunduğu ortamlara taşıyan en önemli öğelerin başında bilgi ve eğitimin olduğu görülmektedir. Gerçekten de bir toplumun görgüsünü, bilgisini, kültürünü, refah ve kalkınmışlık düzeyini kısaca genel niteliklerini belirleyen ve etkileyen en önemli unsur o toplumun bilgi ve eğitim düzeyidir. Bunun için bütün toplumlar kitlesel eğitimi genişletmeyi, toplumsal bilgilenmeyi sağlamayı ve bireylerin eğitim düzeylerini yükseltmeyi başlıca hedef olarak belirtmektedir (Önal, 2004, s. 31).

Eğitimde, insanın geleceği söz konusu olduğu için hata kavramına hiçbir zaman yer olmadığı öngörülse de geçmişte ve günümüzde eğitimin ciddi sorunlarla yüz yüze olduğu bilinmektedir. Çok önemli bir işleve sahip olan eğitim kurumları, bilgiyi etkin bir şekilde kullanarak ve kullandırarak yeni öğretme ve öğrenme ortamları ile toplumu etkileyerek değişen dünyayı karşılamak zorundadır (Önal, 2004, s. 32). Özellikle teknoloji ile birlikte

toplumsal ve ekonomik pek çok değişimin yaşandığı günümüz dünyasında, bilgiyi üreten, kullanan ve yayan bilgi toplumu olarak adlandırılan toplum meydana gelmiştir.

Modern teknoloji ve bilimsel bilginin öne çıktığı bilgi toplumu, donanımlı ve vasıflı insan sermayesi, beyin gücü, sürdürülebilir kalkınma, küresel oluşumları yakından izleme ve bunları hayata geçirme, yaşam boyu öğrenme, hızlı değişim ve dönüşüme kendini uyarlama gibi esaslara dayanmaktadır. Hareketlilik, değişim ve rekabet gibi gelişime neden olan temel dinamikler, yeni toplumsal yapının temel unsurlarındandır. Sanayi ve tarım toplumundan farklı özellik gösteren bu toplumsal aşama, doğal olarak eğitime yatırım yapan ve önem veren bir anlayışa sahiptir. Bilgi toplumunda eğitimli vasıflı ve donanımlı olmak; ayrıca günümüz insanının arzu ettiği yaşam standardını elde etmek ulaşılması gereken hedeflerdendir. Bu hedefin tutturulması ve bireyin ve toplumun var olan koşullarda yaşamını istediği şekilde sürdürebilmesi ise; çağdaş bir eğitim anlayışına, modeline, uygulamasına ve sistemine bağlıdır (Şentürk, 2008, s. 488).

Bilgi toplumunda eğitim kavramı, deneyim olgusunun önüne geçmiştir. Günümüzde hızla gelişen teknolojiye uyum sağlayabilen, kendini sürekli yenileyebilen, düşünme ve sorgulama yeteneğine sahip, dünya gerçeklerini algılayarak gerekli değişiklikleri içselleştirebilen bireyler yetiştirmek oldukça önemlidir. Bireylerin doğru ve etkili bir şekilde yetiştirilmeleri de çağa ayak uydurabilen ve gelişmeye açık eğitim sistemleri ile mümkündür.

Eğitim, bireyi ve toplumu doğrudan etkileyen bir süreçtir. Bir ülkenin kalkınması, o ülkede yaşayan insanların eğitilmesi, onlara ülke hedeflerine ve dünya gerçeklerine uygun yeteneklerin kazandırılması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve bu teknolojik yeniliklerin her alanda değerlendirilmesiyle olanaklıdır (Şentürk, 2008, s. 495).

2.2. EĞİTİM SİSTEMİNDE OKUL KÜTÜPHANELERİN YERİ VE ÖNEMİ

Çağdaş eğitim anlayışında öğrencilerin yaşam boyu öğrenme evresinden bilgi okuryazarı evreye ulaşmaları kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu gerekliliğin hayata geçmesinde okul kütüphanelerinin önemli bir rolü vardır; çünkü okul kütüphaneleri eğitimi destekleyen ayrıca öğrencinin bilgilenmesine katkı sağlayan bir görev üstlendiği gibi eğitim sistemi içerisinde önemli bir role de sahiptir. Bu açıdan okul kütüphaneleri eğitim sistemi içerisinde bir unsur olarak her zaman düşünülmüştür. Bilgi toplumu

olabilmenin önemi toplumlar için ulaşılması gereken bir amaç olarak öne çıkmıştır. Bu yüzden bilgi okuryazarlığının önemli olduğunu; fakat okul kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığından daha fazla olduğunu, 21. yüzyılın eğitimi için de daha fazlasına gereksinim duyulduğunu ifade etmektedir (Kuhlthau, 2010, s.19).

Öğrenciler, aileler ve toplum arasındaki bilgi alışverişini sağlayacak bütün ortamları birleştiren ve bu ortamlarda gerçekleştirilecek faaliyetlere aktif olarak katkı olacak olan merkezlerin başında okul kütüphanesi gelmektedir (Önal, 2004, s.34).

Eğitimde gerçekleştirilen çalışmaların bilgiye yönelik niteliği, kütüphanelerin de bilgi birikim ve iletim merkezleri olması, okulları ve kütüphaneleri birbirine yaklaştırmıştır. Eğitimde kalite beklentisini etkileyen en önemli unsur, bilginin etkin kullanımı olmuş; bilginin eğitim ortamında kullanılmasını sağlayan kütüphaneler de önem kazanmıştır (Önal, 2004, s. 41).

Yaratıcılığın gelişme sürecini kolaylaştıran genel kültür ve düşünce olgunluğunu öğrenciye kazandırmak, kütüphanelerin kuruluş amacıdır. Yaratıcılığın ilk koşulu ise yöntemli ve verimli çalışma alışkanlığıdır. Kütüphanelerde serbest zamanı değerlendirmeye çalışan öğrenci yöntemli ve verimli çalışma alışkanlığı kazanır. Kütüphanelerde bağımsız olarak çalışmasını öğrenen öğrenci, özsaygı ve kendine güven duygusunu kazanır. Böylelikle yeni yollar arama ve yeni olanaklar deneme şansını elde eder (Gürler, 1982, s. 56).

Öğrencinin çevre ile ilişki kurma yeteneği, yaratıcılığına yeni boyutlar kazandırır. Kütüphanede birlikte çalışıp okuyan çocuklar, aynı zamanda sosyal eğitim olanağı buldukları için toplumsal nitelikler kazanırlar ve denetimli bir çevrede kişisel olgunluğa ulaşırlar. Yaratıcılıkta kişisel olgunluk vardır ve yaratıcı düşünüş ve hareketin başlıca özelliği ‘değişik’ olmasıdır. Kütüphaneciler yaptıkları çalışmalar ve sundukları hizmetlerle gençlere bu olanağı sağlayacaktır. Böylece öğrenci sınıfta öğrendiklerinin değerlendirmesini yapacaktır. Araştırma yaparken etkinlik kazanacaktır. Kendi kendini yönlendirerek doğru karar verme alışkanlığı da edinecektir (Gürler, 1982, s. 57).

Kütüphane dengeli gelişimde bütünlük sağlamaktadır. Şöyle ki; atölyesinde, spor salonunda, müzik odasında, deney laboratuvarında bedeni gelişim olanakları bulan öğrenci, düşünsel yeteneklerini de kütüphanede geliştirerek bu ikisi arasında dengeli bir bütünlüğün doğmasına zemin hazırlayacaktır; ayrıca kütüphaneler öğrencilerde okuma,

inceleme ve araştırma alışkanlığı ve sevgisi uyandırır. Kütüphaneye alışan ve oraya istekle giden öğrencide sevinç, ciddiyet ve yaratıcılık vardır (Gürler, 1982, s. 57). Görülüyor ki okul kütüphaneleri, topluma hazırlanan gençleri zihinsel, duygusal ve sosyal anlamda geliştirmektedir ve onlara sağladığı katkılar tartışılmaz derecede önemlidir. Okul kütüphanelerinin tüm dünya eğitim siteleri için geçerli olan önem derecesi, elbette Türk eğitim sistemi için de aynıdır.

Türkiye’de var olan eğitim anlayışının temel hedefi, öğretim araçlarını kullanmada bireye etkinlik kazandırmak, eğitimde ağırlık merkezini öğretmenden öğrenciye, ders kitaplarından çeşitli bilgi kaynaklarına yöneltmek olarak göstermektedir. Bu eğitimi destekleyen kütüphanelerin de öğrenciye genel kültür ve düşünce özgürlüğü, yöntemli ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırmak, yaratıcılığını ve kişiliğini geliştirmek gibi işlevleri olması gerekmektedir (Z-Kütüphane, 2016).

Çalışmanın da konusu olan zenginleştirilmiş kütüphaneler projesinin başlatılmasının nedeninin de okullardaki öğrenci eğitimine bu denli önemli katkı sağlayan okul kütüphanelerinin çağdaş yaşama ayak uydurarak gelişim ve ilerlemesinin amaçlanması olduğunu söylemek mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELER

Öğrenciler planlı ve programlı olmayı, sorumluluk almayı, amaçlı ve güdümlü ders çalışmayı ilk olarak ilkokullarda öğrenirler. Kritik ve önemli olan bu süreçte kütüphaneyi kullanma, okuma alışkanlığı kazanma gibi davranışlara karşı olumlu yaklaşım göstermeleri bahsedilen davranışların alışkanlığa dönüşmesinde oldukça önemlidir. Olumlu alışkanlığa dönüşen bu davranışların hayatları boyunca öğrenen bireyler olarak yetiştirilmesinde ciddi katkıları bulunmaktadır. Nitekim kütüphaneyi kullanma alışkanlığı ve becerisi olan öğrencilerin, zihinsel ve kişisel yönden kendilerini geliştirebildiği, bilgiye açık ve daha aktif olduğu gözlenmektedir (Çetintaş ve Ak, 2015, s. 22). Bunun dışında, zengin bilgi kaynaklarıyla donatılmış bir okul kütüphanesinde bulunan çeşitli bilgi kaynakları, bilimsel ve çağdaş eğitim için oldukça önemlidir. Yani çeşitli basılı kaynaklar, elektronik, dijital ve fiziksel yolla öğrenme için gerekli ortam, öğrencilerin bilgiye erişiminde yardımcı olmaktadır (Mardis, 2007, s. 3).

Okul kütüphaneleri öğrencilere yaratıcı, çok çeşitli zenginlikte olan bilgi kaynakları, hayal güçlerini artıracak ve istedikleri öğrenme yollarına ulaştırabilecek önemli bir araçtır. Bu anlamda okul kütüphanelerini tek bir sıfatla ve görevle değerlendirmek haksızlık olur. Hall'a (1986, s. 36) göre okul kütüphanesi kitapların saklandığı bir yer, bir okuma ya da çalışma merkezi, bir organizasyon birimi, bir kaynak merkezi, bir mesai merkezi olarak literatürde çeşitli şekilde açıklanmaktadır; fakat bunlara rağmen okul kütüphanelerinin temel amacı toplam okul programını desteklemektir. Bununla birlikte okul kütüphaneleri eğitim sistemine ve okul amaçlarına göre ya da tercih edilen pedagojiye bağlı olarak ülkeden ülkeye, okuldan okula farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılık Türkiye için de geçerlidir. Türkiye'de uygulanan eğitim sistemi içerisinde okul kütüphaneleri de yer almaktadır; fakat bu farklılıklar okul kütüphanelerinin evrensel görev ve hizmet misyonundan uzak, dünya gelişmişlik düzeyinin altında kalacak bir noktada olmamalıdır. Eğitim uygulamaları her toplumda çeşitli olsa da eğitimin yetiştirilmekte olan bireyler için amacı aynıdır.

İşte bu amaçlar doğrultusunda Türkiye'de yetiştirilmekte olan öğrencilerin eğitim alırken okul kütüphanelerinde yeni bir döneme girilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın

‘Okullar Hayat Olsun’ projesi ile okullara zenginleştirilmiş kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır (Z-Kütüphane, 2016). Z-kütüphanelerle okulların, öğrenciler ve yetişkinler için birer ‘hayat boyu öğrenme merkezi’ ve eğlenme-dinlenme etkinliklerine imkân veren ‘yaşayan güvenli alanlar’ haline dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin modern çağın gerisinde kalmamaları ve ülke genelinde bilgiye ulaşmada eşit fırsatların oluşturulması amacıyla uygulamaya konan projede ilkokul, ortaokul ve liselerde eş zamanlı kurulumları devam etmektedir.

3.1. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN TANIMI, AMACI VE ÖNEMİ

Z-kütüphane, estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevmeye, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine imkân veren sosyal etkinlik alanıdır (Z-Kütüphane, 2016). İçerisinde internet hizmeti olan, dijital kitap içerikleri ile (e-kitap, z-kitap) zenginleştirilmiş, öğrenciye dilediği zaman destek verecek kütüphaneler Türkiye’deki kütüphanelerde hayat bulmaya başlamıştır (Z-Kütüphane, 2013).

Z-kütüphanelerin kurulmaya başlanmasıyla okulların öğrenciler ve yetişkinler için birer ‘hayat boyu öğrenme merkezi’ ve eğlenme-dinlenme etkinliklerine imkân veren ‘yaşayan güvenli alanlar’ haline dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Öte yandan öğrencilerin modern çağın gerisinde kalmamaları ve ülke genelinde bilgiye ulaşmada fırsat eşitliği oluşturulması maksadıyla uygulamaya konan projede ilkokul, ortaokul ve liselerde Z-kütüphane kurulumları devam etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Z-kütüphaneler, kütüphane kullanımını öğrencilere ve velilere keyifli hale getirecek şekilde dizayn edilmiş biçimde tasarlanmış ve okumayı sevdirmeye amaçlı estetik bir biçimde oluşturulmuştur. Görsel öğeler, internet bölümü, çeşitli boy ve ebatlarda kitaplık şekilleri, zekâ geliştirici materyaller, görme engellilere yönelik kitaplar, film ve DVD’ler gibi birçok eğitici, öğretici ve eğlendirici malzemeleri içinde barındırmaktadır. Oturmak için ise çeşitli renklerde yer minderleri, sandalyeler ve kanepeler yer almaktadır (Çetintaş ve Ak, 2015, s. 22).

Türkiye’nin, ilk orta ve lise kademelerinde eğitim gören gençlerin kendilerini geliştirme, öğrenme, araştırma yeteneklerini kazandırmak ve bunları hayat boyu sürdürmeleri açısından okullarda kurulan Z-kütüphaneler oldukça değerlidir. Z-

kütüphanelerinin kurulma amaçları da ifade edilen bu değeri destekler niteliktedir. Z-kütüphaneler bakıldığında;

- Öğrencilere bilgi edinme, anlama, hayal kurma ve eğlenme amacıyla bilgiyi kullanma ve yaratıcılığı sağlama deneyimlerini oluşturarak fırsatlar sunmak,
- Okullarda sosyal ve kültürel olayların farkında olmayı ve bunlara önem vermeyi sağlayan faaliyetler düzenlemek,
- Öğrencilerin bilgiye erişim özgürlüğünün gerekliliğini benimsetmek,
- Türkiye için hedeflenen ekonomik kalkınmayla birlikte kültürel kalkınmanın sağlanabilmesi adına beşeri ve entelektüel sermayeye yatırım yapılması şeklinde birçok amacı vardır (MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Z-kütüphanelerle ulaşılmak istenen amaçlara bakıldığında Z-kütüphanelerin, bireyden başlayarak ülke gelişimine kadar önemli etkisi olduğu görülmektedir.

Kurulan Z-kütüphaneler, klasik kütüphane anlayışından oldukça farklıdır. Hızlı bir şekilde gelişen günümüz dünyasında da topluma yetiştirilmekte olan gençleri bu dünyaya ayak uydurmaları noktasından katkı sağlaması gibi bir amacı olan Z-kütüphanelerin farklı olması hem doğal hem de gereklidir. Bu kütüphaneler fiziki şartları ve teknolojik alt yapıları ile kütüphane ve kütüphanecilik anlayışına çağdaş bir seviye kazandıracak ve kütüphane hizmetlerinin niteliği artacaktır (MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Duvarlarında öğrenci çalışmalarının sergilenebileceği özel olarak tasarlanmış malzemelerden yapılmış alanların yer alacağı, öğrencilerin dinlenmesi amacıyla kütüphanelerde yer minderlerinin, koltuk ve kanepelerin rahat mobilyaların bulunacağı, öğrenci, öğretmen ve diğer kullanıcıların elektronik ve basılı kaynaklara özgürce erişebilme imkânı bulacakları donanımına sahip ve öğrencilerin interneti kullanarak bilgiye erişim becerisi ile küçük yaşta okuma zevki ve okuma alışkanlığı kazanacakları sosyal ortamlar olacak olan Z-kütüphaneler ifade edilen donanım ve yapısıyla öğrenci merkezli eğitimin önemli bir parçası olmaktadır (MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2015).

Öğrenci merkezli eğitim, öğrencileri, korku ve ezberci eğitim algısından uzaklaştırarak araştırmayı, öğrenmeyi seven, merak eden ve bunu korkmadan ifaden eden öğrenci yetiştirmeyi sağlayan bir eğitim anlayışıdır. Bu noktada yapısı, amacı itibarıyla

de kurulan ve hizmete açılan Z-kütüphaneler Türkiye’ye katacağı değer düşünüldüğünde çoğalmalıdır.

3.2. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN OLUŞUM VE GELİŞİM SÜRECİ

Küresel toplum ve bilgi çağının ortaya çıkardığı gereklilikler, kütüphaneciliği yeniden biçimlendirmiş ve günümüz dünyasının ekonomik, kültürel ve iletişim alışkanlıklarında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Öğrencilerin bilgiye erişimi hiçbir zaman onlar ve aileleri için günümüzdeki kadar önemli olmamıştır; çünkü bilgiye erişim ve dünyanın çok kültürlü zenginliklerinin yanı sıra, hayat boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri toplumların önceliği durumuna gelmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Okuma kültürü ve kütüphanelerin geliştirilmesinin önemine ulusal ve uluslararası belgelerde yer verilmiştir. 10. Kalkınma Planı (2014-2018) politikalar başlığı altında 308. maddede ‘okuma kültürü yaygınlaştırılacak, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almaları sağlanacaktır’ ifadesine yer verilmesi okuma kültürü gelişiminin sağlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu kapsamda Z-Kütüphane Projesi çalışmalarına Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü bünyesinde Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığınca 2014 yılı son çeyreğinde başlanmıştır. Çalışma yönergesinde Başkanlığın görevleri arasında Z-kütüphane kurulması çalışmalarını yürütmek, okuma kültürünü artırmaya yönelik projeler geliştirmek görevi bulunmaktadır (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Z- Kütüphane Projesine 12 ili kapsayan bir ‘Z-Kütüphane Etki Analizi Araştırması’ ile başlanmıştır. Bu araştırmanın akabinde 18-21 Şubat 2015 tarihinde ‘Okuma Kültürü ve Z-Kütüphane’ adlı bir çalıştay düzenlenmiştir. Amerika’dan, İngiltere’den ve Almanya’dan uzmanların ve akademisyenlerin de katılmış olduğu çalıştayda okuma kültürü ve kütüphane konusunda ülke çapındaki bütün paydaşlar bir araya getirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nden üç, İngiltere’den bir, Almanya’dan bir akademisyen olmak üzere çalıştaya yurtdışından beş katılımcı katılmış olup; UNESCO/IFLA temsilcileri de çalıştayda hazır bulunmuşlardır. Çalıştayda, okuma kültürü ve söz varlığı,

erişilebilir okul kütüphaneleri, kütüphanelerin yönetimi, dijital kaynaklar ve veri bankaları konu başlıkları ele alınıp tartışılmıştır (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Z-kütüphaneler, Genel Müdürlük tarafından hazırlanmış teknik şartname çerçevesinde kurulmaktadır. Söz konusu şartnameye hem Genel Müdürlük İnternet sitesinden hem de z-kutuphane.meb.gov.tr adresinden ulaşılabilir. Bunun dışında Z-Kütüphane Projesinin “Z-Kütüphane” ismi ile münhasır hakları alınarak Türkiye Patent Enstitüsünden marka tescili yapılmıştır. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü (YEĞİTEK) ile varılan mutabakat sonucu bütün Z-kütüphanelerine Fatih Projesi kapsamında temin edilen etkileşimli tahta konulması protokole bağlanmıştır. Bunun dışında TÜBİTAK ile yapılan bir protokol ile de Z-kütüphanesi olan okullar başta olmak üzere Türkiye’deki okullarda bilimsel etkinlikler yapılması ve TÜBİTAK yayımlarının okul kütüphanelerine kazandırılması planlanmıştır (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Z-kütüphane çalışmalarının kamuoyu tarafından takip edilebilmesi için z-kutuphane.meb.gov.tr adlı bir internet sitesi kurulmuştur. Bunun dışında MEB Z-kütüphane ve meb_zkutuphane adıyla sosyal medya hesapları oluşturulmuştur. Ayrıca Genel Müdürlük tarafından Z-kütüphane projesi çerçevesinde ‘bilgi gelecektir’ isimli kamu spotu da hazırlanmıştır (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Bir yenilik de Z-kütüphane kataloğu ile ilgilidir. MEB 2017 yılında, kutuphanem.meb.gov.tr adresi ile Z-kütüphanelere ait kütüphane kataloğu hazırlamıştır. Hazırlanan bu katalogla alakalı bilgi vermek adına “Kütüphane Kataloğu ve Bilgiye Erişim” başlığı altında bir eğitim dokümanı hazırlanarak z-kutuphane.meb.gov.tr adresinin “dokümanlar” kısmına eklenmiştir. Gerçekleştirilen bu yenilikle öğrenciler elektronik ortamda birçok Z-kütüphaneye erişim gerçekleştirme imkânı bulmaktadır (Z-Kütüphane, 2016).

Z-kütüphanelerin kurulması ve ülke genelinde daha da yaygınlaştırılmasına ilişkin çalışmalar 2018 yılında da devam etmektedir. Yapılan çalışmalar çerçevesinde ülke genelinde Z-kütüphane kurulmamış olan ilçeler tespit edilmiş ve öncelikli olarak bu ilçelerde Z-kütüphane kurulumu ve donatımının gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Milli Eğitim Müdürlüklerine “Z-kütüphane Talep Formu” gönderilerek Z-kütüphanesi olmayan ilçelerde faaliyet gösteren bağımsız anaokulları, ilkokullar,

ortaokullar ve liselerde gerekli araştırma ve inceleme çalışmaları yapılarak, bağımsız anaokulları, ilkokullar ve ortaokullar/yatılı bölge okulları öncelikli olmak üzere; zemin katta kolay ulaşılabilir konumdaki, en az 200 öğrenci sayısı olma, bağımsız anaokulları için 40-60 metre kare aralığı, ilkokullar için 60-70 metre kare aralığı, liseler için 80-100 metre kare aralığına sahip okullara gönderilecektir. Ayrıca KOP (Konya Ovası Projesi), DAP (Doğu Anadolu Projesi), GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ve DOKAP (Doğu Karadeniz Projesi) kapsamındaki illerde, Z-kütüphanesi bulunmayan ilçelerde faaliyet gösteren okullara öncelik verilmesi hedeflenmiştir (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

2018 yılı içerisinde gerçekleştirilmiş olan konferanslarla da okul kütüphaneciliği ve dolayısıyla Z-kütüphaneler tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

Bunlardan biri Uluslararası Okul Kütüphaneciliği Derneğinin (IASL) 2018 yılında yapacağı 47. geleneksel yıllık konferansı ve 22. Okul Kütüphaneciliğinde Araştırma Forumudur. Etkinlik, Bakanlığın ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir (Z-Kütüphane, 2016).

Öğretmenlerin ‘Okuma Kültürü ve Z-Kütüphane’ konusunda bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla Genel Müdürlük tarafından resmen seçilen Z-kütüphane kurulumu ve donatımı yapılan okullarda görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe ve Sınıf öğretmenlerinin katılımı sağlandığı 10 adet okuma kültürü ve Z-kütüphane hizmet içi eğitim kursu gerçekleştirilmiş olup, 960 öğretmenin katılımı sağlanmıştır. 2018 yılı içinde 360 öğretmenin katılımının sağlanacağı 3 adet hizmet içi eğitim faaliyeti ortaya konmuştur (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

3.2.1. Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Durum Analizi

2014 yılından itibaren kurulmaya başlanan Z-kütüphaneler Türkiye’nin birçok ilinde faaliyete geçmiştir. Okullar için önemli bir kazanım olan Z-kütüphanelerin 2018 Aralık ayına kadar bölgelere göre bilançosu şu şekildedir (Z-Kütüphane, 2016):

Tablo 3.1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Kurulan Z-Kütüphanelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Marmara	3	53	66	54	31	207
Karadeniz	10	76	84	81	63	314
Ege	1	24	35	29	23	112
İç Anadolu	9	193	56	52	54	364
Doğu Anadolu	3	14	16	59	45	137
Akdeniz	1	28	40	47	17	133
Güneydoğu Anadolu	0	15	11	51	27	104
Genel Toplam	27	403	308	373	260	1371

Tablo incelendiğinde İç Anadolu Bölgesinin Z-kütüphane sıralamasında birinci olduğu görülmektedir. 2014 yılında 9 adet kütüphane ile Karadeniz Bölgesinden sonra ikinci sırada başlayıp, 2016 ve 2018 yıllarında da Karadeniz ve Marmara Bölgesini geçemeyecek sayıda Z-kütüphane kurulmasına rağmen İç Anadolu Bölgesi 2015 yılında 193 adet Z-kütüphane kurulumu ile toplamda birinci sırada yer almıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 2014 yılında Z-kütüphane kurulumu gerçekleşmemiştir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, 2014 yılında Z-kütüphane kurulumu gerçekleştirilmemesine rağmen özellikle 2017 yılında hatırı satılır bir artış olduğu gözlenmektedir. 2018 yılında 28 tane daha z-kütüphane açılmasıyla birlikte Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toplamda 104 z-kütüphane sayısına ulaşılmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Z-kütüphane sayısı itibariyle sonuncu sırada yer almış olsa da yıllar içerisindeki kurulum artışı göz ardı edilmemelidir.

3.3. ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANELERİN KALİTE GEREKLİLİKLERİ

Yapılan her çalışmadan iyi bir sonuç elde etmek için çalışmanın kaliteli bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Hele ki çalışma bireylerin, toplumların üzerine güçlü bir etki gösterecekse kalitenin önemi ve gerekliliği daha da artacaktır.

Okullarda daha verimli, daha nitelikli hizmet vermek, öğrencilere verilen eğitimi en iyi şekilde desteklemek amacıyla kurulan Z-kütüphaneler için de kalite gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Z-kütüphaneler, amacını tam anlamıyla gerçekleştirebilmeleri için

sadece sayı olarak artmamalı, kalite olarak da kendilerini göstermelidir. Türkiye’deki okul kütüphanelerinin zenginleştirilmiş kütüphaneler adıyla yeniden yapılandırılmasının amacı da budur. Dolayısıyla Z-kütüphaneler daha nitelikli ve kaliteli, çağın gerekliliklerine uyum sağlayacak donanımına sahip okul kütüphaneleridir.

Kalite ‘kullanıcı ve/veya müşterilerin şimdiki ve gelecekteki gereksinimlerinin karşılanması hatta aşılmasıdır’ şeklinde açıklanabilir. Tanıma dikkat edilirse kalite sadece ihtiyacı karşılamakla kalmamakta, daha fazlasını amaçlamaktadır. Kaliteyi temel alan kuruluş bütün üyeleriyle birlikte çalışarak, gerek kendisinin uzun vadeli başarısını, gerekse kullanıcılarının ve/veya müşterilerinin memnuniyetini sağlaması gibi toplumsal yararları hedeflenmektedir (Önal, 2004, s. 29).

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere herhangi bir konuda ve/veya yapılan çalışmada, verilen ya da verilecek hizmette kalite ön planda tutulursa uzun vadeli bir başarı ve verim elde edilebilir. Okul kütüphanelerinde de kurulan ya da kurulacak olan Z-kütüphanelerde kalitenin sağlanması azami derecede gözetilmelidir.

3.3.1. Bina Kalitesi

Bina, kullanıcısının ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan yapay bir kabuktur. Bu kabuğun dış ve iç çevrelerinde var olan canlı/cansız varlıklar aynı zamanda, fiziksel ve sosyal çevre içerisinde de bulunurlar. Bina, bu çevrelerin özellikleri dikkate alınarak tasarlanır, üretilir ve kullanılmaya başlanır. Kütüphane binasının kullanıcısı, (binayı kullandıkları süreler dikkate alındığında) sürekli ve geçici kullanıcılar olarak iki kısma ayrılabilir. Sürekli kullanıcılar kütüphane kullanıcılarını; geçici kullanıcılar ise kütüphane dermesini ya da kendi kitapları ile çalışmak suretiyle mekânını kullanan okuyucuları ifade etmektedir. Kullanım sırasında bina kullanıcıları, kullanıcılar da binayı etkiler. Binanın kullanıcılarından etkilenmesi dış ve iç çevrede fiziksel anlamda gerçekleşirken; kullanıcıların binadan etkilenmeleri yine iç ve dış çevrelerde biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açılardan gerçekleşir. Bina aynı zamanda kullanıcılar arasındaki iletişimi de etkiler. Özellikle iç ve dış mekânlardaki fiziksel ve sosyal çevrelerin biçimsel ve boyutsal düzenlemeleri, bazen kişiler arasındaki iletişimin de belirleyicisi olabilir. Binanın işlevsel olarak kullanımında kullanıcılar arasındaki iletişime katkısı, mekânsal düzenlemelerin sosyal çevreye olumlu ya da olumsuz yansımaları olarak ortaya çıkar. Çevresel etkilerin

kütüphane kullanıcılarının gereksinimlerine uygun bir şekilde tespit edilmesi ve binanın tasarım, üretim ve kullanım evrelerinde de bunlara uyulması, kullanıcıların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapılarını olumlu yönde etkileyen binaların ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Küçükcan ve Öztürk, 2006, s. 325).

Kütüphane binalarının kullanım verimliliğinin artırılması için, kütüphanenin çevresel özellikleri ve kullanıcı sağlığı arasındaki etkileşimin araştırılarak olumsuz koşulların belirlenmesi ve sonrasında bu olumsuzlukların giderilmesi gerekmektedir. Binayı sürekli veya geçici bir süre kullanan kişileri etkileyen fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre özelliklerinin bu çevredeki olumsuz nitelik ve bunlara bağlı olarak oluşabilecek sağlığı bozan etkenlerin belirlenmesi, olumsuzlukları giderecek önlemlerin ortaya konulması açısından önemlidir. Binası yapılacak kütüphane ile çevresel özelliklerinin belirlenmesinde mimarların ve kullanıcıların iletişim içinde olması bir başka deyişle iki farklı alanın uzmanlarının deneyimlerini birleştirmesi sonucu, ortaya kullanım ve verimliliği daha yüksek kütüphane binaları çıkabilir. Bu şekilde kütüphaneciler de karar mekanizmasına baştan katılmış ve sorumlulukları paylaşmış olacaktır (Küçükcan ve Öztürk, 2006, s. 327).

Yukarıda anlatılanlar binaların, kütüphane oluşturmak için sadece bir mekândan ibaret olmadığını ortaya koymaktadır. Oluşturulan binalar, daha çok kullanıcılarını her açıdan olumlu ya da olumsuz etkileyen yerlerdir. O nedenle kütüphane binaları yapılırken iyi tasarlanmalı ve her açıdan düşünülerek hareket edilmelidir.

Kütüphanede kullanılan renkler dahi kullanıcı üzerinde etkilidir; çünkü araçlar, malzemeler, renkler, dokular ve diğer tüm unsurlarıyla kütüphane mimarisi oluşturulur ve bunlar kütüphanenin ayrılmaz bir parçasıdır. Bazen sıkıcı bir ortam gibi görünen kütüphanede, renklerin kullanıcılar üzerinde psikolojik etkisi mevcuttur. Bu nedenle bir kütüphanede kullanılan renkler diğer ortamlara göre farklı olmalıdır. Kullanışlı ve canlı bir kütüphane binasında sunulan hizmetlerin verimliliği artabilecektir. Kütüphanelerde iç mekân tasarımı bir yandan personelin faaliyetlerini doğrudan etkilerken, öte yandan kullanıcıların tutum, bakış açıları ve kişiliklerini de etkilemektedir (Hashempour ve Sapchi, 2006, s. 53).

Kullanıcılar kütüphanecilerle olan ilk izlenimini binalardan alırlar. Öncelikle dış mekânla oluşturdukları fikirlerini iç mekânla perçinleyerek kütüphane hakkında bir fikir

edinirler. Bu nedenle sadece görkemli bir dış mekânın kütüphane binası için yeterli değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi binanın hem personel hem de kullanıcı üzerindeki etkileşimi kütüphanedeki renk seçimine kadar gitmektedir. Kötü ve kullanışsız, özensiz olarak oluşturulmuş kütüphaneler kullanıcıların isteksizliklerine neden olabilirken; aksi durumda olan kütüphaneler de kullanıcıları kendilerine çekebilirler. Personelin de psikolojisini etkileyen kütüphane mekânları, personelin kullanıcıya yönelik davranışı üzerinde de etkilidir.

Kütüphanenin iç ve dış mekânın kullanıcıyı etkileme ya da kullanıcıya kütüphane kullanım alışkanlığı kazandırma noktasındaki durumu, kullanıcı yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda okul kütüphaneleri ayrı bir önem taşımaktadır. Nitekim son yılların önemli bir projesi olan Z-kütüphanelerde bu önem daha da artmaktadır. Okullarda Z-kütüphane hayata geçirilirken, kütüphanelerin yaşayan mekânlar olması üzerinde durulmuştur. Koltuk, masa, raf ve diğer malzemelerin seçiminde renk uyumuna önem verilmiş ve kütüphaneler bu doğrultuda kurulmuştur.

3.3.2. Materyal Kalitesi

Türk Dil Kurumu materyali, “yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2012). Açıklamada bahsedilen bu her türlü belgenin kütüphaneler içerisindeki mevcut durumu, amacı önemlidir. Materyal tanımındaki ‘her türlü belge’ kütüphane içerisinde saklanacak ve kullanıcıya sunulacaksa devreye materyalin kalitesi girmektedir. Kaliteden kasıt sadece seçilecek malzemelerin sağlam, yeni ve dayanıklı olması değil, aynı zamanda uzun süre ve sağlığı olumlu etkileyecek kullanımdır.

Kütüphane türlerine göre sahip olunan kullanıcının bilgi gereksinimlerini en iyi oranda karşılayacak materyalin dikkatlice seçilmesi, düzenlenmesi, saklanması ve kullanıcıya istendiği anda ulaştırılması gerekmektedir. Okul kütüphaneleri için de geçerli olan bu durum, kütüphane materyalleri kütüphaneye kazandırıldığında kalite, hem kütüphaneye hem de kullanıcıya olumlu yansıyacaktır.

Okul kütüphanesi koleksiyonunu oluştururken bir okul kütüphanesinde olması gereken temel bilgi kaynaklarının sağlanmasının yanında, özellikle görsel-işitsel bilgi kaynaklarının kullanımına yönelik çeşitli teknolojik araçlara da yer verilmelidir. Okul

kütüphanelerinin, okul programlarına uygun olarak kitaplara, süreli yayınlara, gazetelere ve görsel-işitsel bilgi kaynaklarına sahip olmaları gerekmektedir. Bu materyallerin seçimi için de kütüphaneciler mesleki görev ve sorumlulukları çerçevesinde bilgi kaynaklarını seçerken veya koleksiyon oluştururken öğrenciler, öğretmenler, okul yöneticileri ve hatta öğrenci aileleri onlara yardımcı olmalıdır. Kütüphane için derme veya materyal sağlanması kuralları çerçevesinde hep birlikte oluşturulan kütüphane materyalleri zengin ve kaliteli olacaktır.

3.3.3. Personel Kalitesi

“Devlet ve diğer kamu kuruluşlarında çalışan, etkinliğe çeşitli görevleriyle katılan gerçek kişiler” (TDK, 2012) olarak tanımlanan personel, topluma hizmet veren tüm kurum ve/veya kuruluşların bel kemiğini oluşturmaktadır. Yapılan işin ve verilen hizmetin kalitesi personelin kalitesine bağlı olduğu gibi onun kalitesini de yansıtmaktadır. Kurum ve/veya kuruluşların her türlü donanım ve alt yapısının yeterli olması elbette çok önemlidir; fakat kaliteden yoksun ya da yetersiz personelle hizmet verilmeye çalışılması durumunda bahsedilen donanımın büyük oranda önemi ortadan kalkacaktır.

Kütüphanecilik alanında da ‘personel’ önemli bir role sahiptir. Tüm kütüphanelerde olması gerektiği gibi okul kütüphanelerinde de kütüphanenin kaliteli bir şekilde hizmetini sağlayacak nitelik ve nicelikte kütüphaneci olması gerekmektedir. Personelin kütüphanecilik alanında eğitim almış, bilgili, öğretim programları konusunda uzman, bilgi kaynaklarının seçimi, sağlanması, düzenlenmesi, sunumu, kullanım ve içeriği konusunda yetkinliğe sahip olması önemlidir. Ayrıca hizmet sunduğu kullanıcıları anlayabilen, iletişim becerisine sahip, öğretmenlerin, öğrencilerin, yöneticilerin, velilerin ve toplumun desteğini alabilen personelin okul kütüphanelerinde görev yapması gerekmektedir.

IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Rehberinde birçok özelliğe sahip olan ve/veya olması beklenen okul kütüphanecisinin tanımı ‘okuldaki herkesle çalışan, halk kütüphanesiyle birlikte diğer kütüphanelerle bağlantı kuran, okul kütüphanesinin planlanmasından ve yönetiminden sorumlu olarak görevini mümkün olduğunca iyi yapan, mesleki uzmanlık niteliklerine sahip görevlidir’ şeklinde açıklanmıştır. Bu anlamda okul

kütüphanecilerinin diğer kütüphaneciler gibi çeşitli özelliklere sahip ve belli rolleri üstlenmiş, alanında eğitilmiş kişiler olması gerektiği belirtilmiştir.

Değerlendirme süreçleri de dâhil olmak üzere okul kütüphanecilerinin temel rolü, okulun görev ve hedeflerinin gerçekleştirilmesine kütüphane misyonu çerçevesinde katkıda bulunmaktadır. Okul kütüphanecileri, eğitim ve öğretim planlarının geliştirilmesinde ve ders programlarının uygulanmasında ayrıca hem elektronik hem de basılı kaynakların kullanımında uzman oldukları gibi, bilgiye dayalı sorunların çözümü ve bilgiyi elde etmek konusunda da deneyim ve beceri sahibi kişilerdir. Okul kütüphanecilerinin deneyimi, becerileri ve uzmanlık alanları okuldaki belli bir topluluğun isteklerini karşılamaya yöneliktir (Gürbüz, 2013, s. 551). Okullarda görev yapan kütüphanecilerin uzman görevlilerle eş değer tutulması, tüm toplantılarda kütüphaneyi temsil etmesi ve çalışma takımına katılma konusunda yetki sahibi olması son derece önemlidir.

Kütüphaneci, endişe ve ön yargı taşımaksızın, herkese yönelik ilgi çekici, cazip, erişilebilir, hoşça vakit geçirmeye ve öğrenmeye uygun bir ortam oluşturmalıdır. Okul kütüphanesinde çalışan tüm görevliler çocuklarla, gençlerle ve yetişkinlerle uyum halinde olmalıdır (Gürbüz, 2013, s. 552).

Bir okul kütüphanecisinin, sahip olduğu özellikler ve yüklendiği görevlerle birlikte düşünüldüğünde muhatap olduğu kullanıcı kitlesi ve toplum için ne kadar önemli bir noktada olduğu ortadadır. Baker'a (2016, s. 145) göre okul kütüphanecisinin liderlik özelliği de önemlidir. Baker, okul kütüphanecilerinin kütüphanelerinde profesyonel yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler için öğrenme fırsatları sağlayan liderler olduğunu dile getirmektedir.

Bu kadar çeşitli ve önemli özellikte olması istenen ve görevlerine bakıldığında belirtilen özelliklerin olması gereken kütüphanecilerin, kütüphanecilik veya bilgi ve belge yönetimi alanında eğitim almış lisans mezunlarından olması gerekli bir koşuldur. Kütüphanecilik alanında eğitim alan kütüphaneciler alanlarıyla ilgili tarihi, sosyolojik, teknik bilgiler edinmenin yanında 'mesleki etik' kurallarını öğrenerek mezun olurlar. Edinmiş oldukları mesleki etik anlayışı, kütüphanecilerin görevini iyi ve doğru şekilde yürütmelerinde bir kılavuzdur. Bu nedenle her okul kütüphanesinde muhakkak mesleki eğitim almış kütüphanecilerin görev alması gereklidir. Bu nokta kesinlikle göz ardı

edilmemelidir. Ne yazık ki şimdiye kadar Türkiye’de kütüphanecilik alanında birçok üniversitede eğitim verilmesine rağmen, bu bölümlerden mezun olan kütüphanecilerin okul kütüphanelerindeki istihdamı yok denecek kadar azdır.

Kütüphanecilik mesleği görev içeriği itibariyle insanların yaşamlarını etkileyecek şekilde önem taşıırken, nesil yetiştiren okullar için ne denli önemli olduğu düşünülmelidir ve ona göre hareket edilmelidir. Z-kütüphaneleriyle birlikte okul kütüphanelerinde yeni bir döneme giren Türkiye, Z-kütüphanelerini hizmete açarken, hizmet kalitesi gerekliliklerinin başında personeli dikkate almalıdır. Böylelikle ‘okullar hayat olsun’ hedefinin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

3.3.4. Kütüphaneci-Öğretmen İşbirliği

Örgütsel ve toplumsal birçok sorunun çözülmesinde işbirliği yapma, anahtar olarak görülmektedir. Son zamanlarda işbirliğinin artan önemi sebebiyle ekipler bu konuda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Ekip yöneticileri işbirliğine dayalı çalışmayı ekiplerinde yerleştirebilmek amacıyla çeşitli çalışmalar ve personele yönelik etkinlikler yürütmeye başlamışlardır. Bu etkinliklere, personelin motivasyonunu artırmak amacıyla yapılan toplantılar, turnuvalar vb. gösterilebilir. Bu etkinliklerle ekipler işbirliği ruhunu güçlendirmeyi amaçlamışlardır (Cevizbaş, 2006, s. 16).

Montiel-Overall, (2008, s. 145) 21. yüzyılın belirgin özelliğinin eğitimde artan zorluklar ve onlara hitap edebilecek sınırlı kaynaklar olduğunu, okul kütüphaneciliği için de öğretmen ve kütüphaneci işbirliğinin çözüm olacağını ifade etmektedir ve işbirliğini ortak düşünme, paylaşılan planlama ve paylaşılan entegre öğretim talimatlarına katılan iki veya daha fazla eşit katılımcı arasındaki güven veren ve işleyen bir ilişkidir şeklinde tanımlamaktadır. Tanıma ek olarak paylaşılan bir vizyon ve hedefler sayesinde, müfredatın tüm alanlarında öğrencinin öğrenmesini iyileştirmek için öğrencilerin öğretim sürecindeki ilerlemelerini birlikte planlayarak, uygulayarak ve değerlendirerek konu içeriğini ve bilgi okuryazarlığını bütünleştirerek öğrenme fırsatlarını yaratır düşüncesini ortaya koyarak, öğretmen-kütüphaneci işbirliğinin önemini vurgulamaktadır.(Montiel-Overall, 2008, s. 150).

Okullarda bilgi arama, değerlendirme, sentezleme, kullanma ve bilgi üretmeyi içine alan bilgi okuryazarlığının geliştirilmesinde ve hayata geçirilmesinde öğretmenlerin ve

okul kütüphanecilerinin işbirliği yapması daha anlamlı bir öğrenim süreci yaşanmasına neden olur. Okullarda kütüphanelerin kurulabilmesi ve hizmet verebilmesi adına uygun zemin ve olanaklar olmalıdır. Özellikle idarecilerin ve öğretmenlerin, okul kütüphanelerinin eğitime yaşamsal katkısının farkında olmalarını gerektirmektedir (Önal ve Ekinci, 2012, s. 139).

Okul kütüphanecisi ve öğretmen işbirliği sürecinde, okul kütüphanecisi ve öğretmen hem birbirinin uzmanlık alanlarından yararlanırken, hem de tek başlarına üretemeyecekleri fikirleri üreterek müfredatın içeriğini geliştirecek, her yeni fikirde öğrenci başarısını artırmayı amaçlar. Bu nedenle okul kütüphanecisi öğretmen işbirliğinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkisi vardır (Cevizbaş, 2006, s. 27).

Okul kütüphanecisi ve öğretmen işbirliğinden verimli bir sonuç elde edebilmesi adına uygulanması gerekli görülerek ortaya konulmuş olan bir modelden bahsedilmektedir. Model, dört bölümde oluşturulmuştur ve aşağıdaki gibidir (Montiel-Overall, 2008, s.146);

Bölüm A Koordinasyon: Programları düzenlemek, zamanı etkin bir şekilde yönetmek ve çakışmayı önlemek için birlikte çalışmayı ifade eder.

Bölüm B İşbirliği: İşbirliğinde sorumluluklar, bütün bir proje oluşturmak için katılımcılar arasında bölünür. Böylelikle işbirliğinin sağlanmasına zemin oluşturulur.

Bölüm C Bütünleşik Öğretim: Ortaklaşa planlanan, uygulanan ve değerlendirilen öğretim, kütüphane ve içerik müfredatını bir ders veya birime entegre edilmesi amaçlanmıştır.

Bölüm D Bütünleşik Müfredat: Bölüm C’de planlanan bütünleşik öğretimin, bir okul ya da okul çevresinde gerçekleştirilmesini ifade eder.

Öğretmenler öğrencilerin rahat ve huzurlu olmalarını sağlamanın yanı sıra öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri açısından okulun bir takım olanaklarından yararlanabilmeleri için de gerekli yönlendirmeleri yapmakla yükümlüdür. Bu olanakların başında kütüphaneden yararlanılma gelmektedir (Önal ve Alaca, 2015, s. 110).

Öğretmen-kütüphane ilişkisinin önemini, böyle bir ilişkinin mutlak suretle olması gerektiğini ortaya koyarken okul içerisinde eğitimcilerin kütüphaneciye bakış açısını ortaya koymak önemlidir. Maalesef eğitimcilerin, kütüphanecilerin varlığını ve

görevlerinin önemini yeteri kadar fark edemedikleri görülmektedir. Bu durum yalnızca Türkiye’de değil, dünyanın birçok yerinde var olan bir durumdur. Örneğin Hartell’e (1997, s. 25) göre birçok öğretmen ve okul yöneticisi kütüphane hizmetlerinin tümünü göz ardı etmektedir. Bununla birlikte öğretmen ve okul yöneticisinin çok azı müfredatta, personel gelişiminde ve/veya idari destekte kütüphanenin potansiyelinin ve rolünün farkına varamamaktadır. Ayrıca Hartell, öğretmen ve okul yöneticilerinin, kütüphanecilerin öğretme ve öğrenme konusunda bir yaklaşım sağlayabileceklerinden haberdar olmadıklarını, sadece kendilerinin istediklerinde ihtiyacı olan bilgileri bulmaları ve öğrencileri istedikleri kaynaklara yönlendirmek gibi görevler için var oldukları düşüncesinde olduğunu ifade etmektedir.

Kütüphaneler ve kütüphanecilerin, görevlerinin neler olduğu ve ne kadar önemli olduğu öncelikle öğretmen ve yöneticiler tarafından fark edilmelidir. Kütüphanelerin öğrencilerin eğitime ve gelişmesine ortak olduğu bilinmelidir.

Okul kütüphanelerinin tanım, amaç ve görevleri, gerek okul yönetimi ve öğretmenler, gerekse öğrenci ve veliler tarafından tam olarak kavrandığında etkili hizmetlerin sunulması mümkün olacaktır. Öğrencilerin bu konudaki istekleri, kütüphane personeli, öğretmenler ve öğrenci ailelerince desteklenmediğinde okul kütüphanesi farkındalığı, kullanım sıklığı ve kullanım alışkanlığı beklenen ve istenilen seviyelere çıkamayacaktır (Önal ve Alaca, 2015, s.107). Bu açıdan okul yöneticileri, öğretmenler ve ailelerin öğrenci isteklerini dikkate alarak etkin bir kütüphane hizmeti verilmesi yönünde işbirliğine gitmeleri önemlidir.

Toplum yapısındaki değişim dikkate alındığında bireylerin çağa ayak uydurabilmek adına kendilerini yenilemeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla okul kütüphaneleri, kütüphane hizmetleri ve öğretmen ilişkisi ele alınırken, öğretmenlerin de birer bilgi okuryazarı olmaları, yeniliklerden uzak durmamaları ve kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu yaklaşımı sergileyecek öğretmenlerin öğrencileri anlaması ve onlara yönelik hizmetler geliştirmesi daha kolay olacaktır (Önal ve Alaca, 2015, s.111).

3.3.5. Kütüphaneci-Okul Yönetimi İşbirliği

Eğitim sisteminin planlı bir şekilde işleyebilmesi için okulların bir program oluşturması ve bu program çerçevesinde verilecek olan eğitimi planlaması gerekmektedir. Bu noktada eğitim amacına yönelik olarak bir program hazırlanması önemlidir. Programı hazırlarken verilecek olan eğitime yönelik unsurlar da program kapsamına alınmalıdır. Bu programı yapmak ve denetimini sağlamak okul yönetiminin sorumluluğu altındadır (Güneş, 2013, s. 80).

Okullarda hazırlanan programlar öğrencileri hayata her yönden iyi bir şekilde hazırlamaları açısından oldukça önemlidir ve bu noktada okul yönetiminin program hazırlığı yaparken okul kütüphanelerini ve kütüphanecileri de programa dâhil edecek şekilde yapmaları gereklidir. Böyle bir çalışma ‘yararlı olur’ tavsiyesinden ötesinde, bir gerekliliktir.

Okul yönetimi ve okul kütüphanecisinin işbirliği ile birlikte hem okul programlarının hem de okul kütüphanesinin gelişimi sağlanarak, öğrencilere daha iyi bilgi okuryazarlığı ve okuma rehberliği hizmeti verilmesi sağlanır. Bunun bir sonucu olarak da düşünme becerisi edinmiş, okuma alışkanlığı kazanmış, eleştirel düşünebilen ve okuyabilen kendini geliştiren bireylerin yetiştirilmesi sağlanabilir (Güneş, 2013, s. 81).

3.3.6. Kütüphaneci-Veli İşbirliği

Bir çocuğun okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarını kazanıp geliştirmesinde birçok bireysel ve toplumsal etken rol oynamaktadır. Bu alışkanlıkların edinilmesinde ülkelerin kültürel yapısı, eğitim sistemi, düşünce özgürlüğü ve medya gibi toplumsal unsurları etkiliği olduğu gibi, aile, öğretmen, kütüphaneci, arkadaş grubu gibi yakın çevre de etkilidir. Özellikle öğrenci-kütüphaneci iletişimi bu alışkanlıklar açısından ‘klasik’ olarak nitelenebilir. Bu anlamda kütüphane hizmetleri planlanırken aile ve öğretmenlerden yararlanılması gerekmektedir (Yılmaz, 2004, s. 116).

Çocuklar kişiliklerini kazanırken çevresini model alırlar. Çocuğun ilk yetişme ortamı ailesidir. Öncelikle ailesini, daha sonra okul çevresindeki okul yönetimi ve öğretmenleri model alır. Bu bağlamda okuma konusunda, okul yönetiminin ve öğretmenlerin algıları ve düşünceleri çocukların okuma alışkanlığı edinme sürecinde

etkilidir (Güneş, 2013, s. 60). Çocuğun kişilik kazanmasında ve toplumsallaşmasında en önemli kurum olan aile her açıdan belirleyici ilk toplumsal çevredir. Bütün alışkanlıklarda olduğu gibi okuma ve kütüphane kullanımı konularındaki alışkanlıkların kazanılmasında da ailenin yaklaşım ve tutumu kısacası duyarlılığı başlıca etkindir (Yılmaz, 2004, s. 117).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZENGİNLEŞTİRİLMİŞ KÜTÜPHANE ÜZERİNE ANKET VERİLERİ VE BULGULAR

Bu bölümde, Türkiye'nin toplumsal ve eğitimsel gelişimine katkı sağlayacağı beklenen Z-kütüphaneler için bir örnek ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırmanın kapsamı doğrultusunda incelenen örnek kütüphanenin, kurulmuş olan Z-kütüphanelerin değerlendirilmesine katkı sağlanması, bununla birlikte gelecekte kurulacak olan Z-kütüphaneler için bir rehber olması hedeflenmektedir.

Araştırma kapsamı doğrultusunda Z-kütüphanelere yönelik olarak örnek ortaya konulurken bir takım veri toplama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada örnek olarak seçilen Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde kurulan Z-kütüphanesine yönelik olarak okul öğrencilerinden anket aracılığı ile veriler toplanmış, ayrıca görüşme tekniği ile de idari personelden okulun Z-kütüphanesi ile ilgili bilgiler alınmıştır.

4.1. ZONGULDAK ALAPLI İMKB TEKNİK VE ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ ÖRNEĞİ

1978 yılında eğitim-öğretim hayatına başlayan Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, 17 dönüm arazi üzerinde 10.000 m² kapalı alana sahip 4 binadan meydana gelmektedir. İlk açıldığı dönemde sadece Tesviye Bölümü ile eğitime başlamış olan okul, ilk mezunlarını da 1981 yılında vermiştir. 1984 yılında Elektrik Bölümü eklenmiştir. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Anadolu Teknik Bilişim Teknolojisi bölümü; 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ise eklenen Bilişim Teknolojileri, Elektrik-Elektronik Teknolojileri, Makine Teknolojileri, Metal Teknolojileri, Mobilya ve İç Mekân Tasarımı ile Tesisat ve İklimlendirme Teknolojileri bölümleri ile eğitime katkı sağlamaktadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, 2017).

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde 19 adet derslik, 1 adet resim dersliği, 1 adet kantin, 1 adet spor odası, 1 adet çok amaçlı salon ve 1 adet rehberlik hizmetleri odası bulunmakla birlikte okula 1 adet de Z-kütüphane

kazandırılmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, 2017).

Okulda verilen eğitim sürecinde, gençlerin yararlanacağı okul kütüphaneleri ve yakın tarihte de proje kapsamında hayata geçirilen Z-kütüphanelerin, ne kadar önemli ve gerekli olduğu çalışmada sıklıkla vurgulanmaktadır. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi de, bünyesine kazandırmış olduğu Z-kütüphanesi ile birçok bölümde eğitim-öğretim hayatına devam eden gençlerin gelişimine ve bilgilenmelerine katkı sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Türkiye’de Z-kütüphaneye sahip okullardan biri olan Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi örnek alınarak yapılan araştırmada okulun öğrencileriyle anket çalışması ve okul müdür vekili ile görüşme gerçekleştirilerek, söz konusu okuldaki Z-kütüphanesinden yola çıkarak Türkiye’deki diğer Z-kütüphanelerinin niteliğinin değerlendirilmesi ve örnek oluşturması amaçlanmıştır.

Anket uygulaması ve görüşmenin gerçekleştirilmesi için Alaplı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nin yönetimi ile görüşülerek anket uygulaması ve görüşme için ortak bir gün belirlenmiştir. Anket çalışması Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı içerisinde öğrenim gören öğrencilere uygulanmış, okul müdür vekili ile de görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yapılacağı gün, öğrencilere azami derecede ulaşılabilmesi ve okul müdürü ve vekilinin de okulda olması amacıyla hafta içi ve ders saatleri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nin 2017-2018 Eğitim-öğretim Yılı öğrenci sayısı 438’dir. Öğrencilerin bir kısmının staj yapması, bir kısmının da atölyede bulunması ve/veya o gün okulda olmamaları nedeniyle 311’ine anket uygulanabilmiştir. Anket 9-10-11 ve 12. sınıf öğrencilerine öğretmenleri gözetiminde uygulanmıştır. Okulun toplam öğrenci sayısı ile anket uygulanabilen öğrenci sayısı incelendiğinde; evrenin 438 kişi olduğu çalışmada, 311 kişi ile örneklemin %5 hata payı ve %99 güven aralığında geçerli bir çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir (Survey Monkey, 2018).

Öğrencilere yönelik hazırlanan anket soruları, 2’si açık uçlu olmak üzere toplam 17 sorudan oluşmaktadır. Sorulardan 3 tanesi demografik bilgiye yöneliktir. Bununla birlikte

14 tanesi de Z-kütüphane bilinci ve kullanma alışkanlığı ile ilgidir. Okul müdür vekili ile yapılan görüşme soruları da toplam 9 sorudan oluşmakta ve Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'ne kurulan Z-kütüphanenin kurulma aşamasından gelişimine kadar olan süreçle ilgili bilgi vermektedir. Bunlar dışında, okuma kültürü ve öğrencilerin yaşam boyu öğrenme becerileri ile ilgili yapılması gerekenler hususunda okul müdür vekilinin görüşleri alınmıştır.

4.1.1. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde uygulanan anket çalışmasındaki demografik ve açık uçlu sorulardan elde edilen bilgiler açıklanmış; bu soruların dışında kalan sorulardan elde edilen veriler SPSS aracılığı ile tablolastırılarak ortaya konmuştur. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdür vekili ile yapılan görüşmenin sonucunda ulaşılan bilgilere de ilgili kısımlarda yer verilmiştir.

Ankete katılan 15-18 yaş grubu öğrencilerinin yüzde %10'u (31) kız, %90'ı (280) erkek öğrencidir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden fazla olmasının nedeni, araştırmaya konu olan lisenin bir meslek lisesi olmasıdır. Türkiye'de meslek liselerinde kız öğrencilerden ziyade erkek öğrencilerin eğitim alması gibi bir gelenek mevcuttur. Katılımcıların cinsiyet özellikleri, büyük oranda erkek öğrenci lehine olduğu için anket sorularından elde edilen verileri değerlendirmede bu özelliği bir etkisinin olamayacağı düşünüldüğünden dikkate alınmamıştır.

Katılımcı öğrencilerin eğitim-öğretim gördükleri sınıf kademelerindeki dağılım ise; 9. sınıflar %33,8 (105), 10. sınıflar %15,8 (49), 11. sınıflar %33,8 (105), 12. sınıflar %16,7 (52) şeklindedir.

Bir kurum bünyesinde kütüphanenin varlığının bilinip bilinmemesi, o kurum içerisindeki potansiyel kullanıcıyı doğrudan etkileyen bir durumdur. Kütüphane her ne kadar kütüphane alışkanlığına ve kültürüne sahip bir kullanıcı kitlesine sahip olsa da, varlığından haberdar olunmayan ve kullanılmayan bir kütüphanenin hiçbir önemi yoktur. Bu farkındalığı değerlendirmek için Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine anket çalışması içerisinde bir soru sorulmuş ve durum tablolastırılarak ortaya konulmuştur.

Tablo 4.1. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okullarında Kütüphanenin Olduğunu Bilme Durumları

	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Evet, biliyorum	311	100
Hayır, bilmiyorum	0	0

Tablo 4.1’de öğrencilere okullarında kütüphanenin olduğunu bilme oranını tespit etmek amacıyla “Okulunuzda kütüphane olduğunu biliyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin tamamı (%100) “evet, biliyorum” yanıtını vermiştir. Bu oran olumludur. Verilen yanıtlardan kütüphanenin öğrencilerin tümü tarafından bilindiği ve kütüphaneden haberdar oldukları anlaşılmaktadır.

Amacı bulunduğu okulun öğrencilerine ve personeline hizmet sunmak olan okul kütüphanesinin öğrenciler tarafından kullanılıp kullanılmadığına ve hangi amaçla kullanıldığına ve yeterlilik düzeyine dair bilgi edinmek üzere öğrencilere birden fazla sorular sorularak elde edilen yanıtlar tabloya aktarılmıştır. Bununla birlikte bağlantılı diğer sorularla da çapraz tablo oluşturularak elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Tablo 4.2. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Kullanım Durumu

Sınıf	Evet, kullanıyorum		Hayır, kullanmıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	97	92,4	8	7,6	105	100
10. Sınıf	48	98,0	1	2,0	49	100
11. Sınıf	105	96,2	4	3,8	105	100
12. Sınıf	48	92,3	4	7,7	52	100
Toplam	294	94,5	17	5,5	311	100

Tablo 4.2’de, “Okulunuzda bulunan kütüphaneyi kullanıyor musunuz?” sorusundan elde edilen sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin %94,5’unun “evet, kullanıyorum”; %5,5’inin ise “hayır, kullanmıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kütüphaneyi kullanması, onların kütüphane kültürüne ve bilincine sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca Tablo 4.2’de değerlendirilen

verilerin sonuçları, ilgili okuldaki tüm sınıfları içermektedir. Öğrencilerin 9. sınıfta %92,4, 10. sınıfta %98,0, 11. sınıfta %96,2, 12. sınıfta %92,3'nin kütüphaneyi kullanmaları lise öncesinde veya liseye başladıktan sonra kütüphane bilincini ve kültürünü edinmiş olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, kütüphane kullanma alışkanlığının edinilmesinde, okulda hizmet sunan Z-kütüphanenin de etkili olduğu söylenebilir.

Kütüphane kullanımının içeriğini belirlemek amacıyla sorulan “En çok hangi amaçla kütüphaneyi kullanıyorsunuz?” sorusunun sonuçları Tablo 4.3.’de belirtilmektedir.

Tablo 4.3. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphaneyi En Çok Hangi Amaçla Kullandıklarının Durumu

	Kitap okumak için		Araştırma yapmak için		Ödevlerini yapmak için		Dinlenmek için		İnterneti kullanmak için		Hiçbiri		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	70	66,7	15	14,3	0	0,0	8	7,6	4	3,8	8	7,6	105	100,0
10. Sınıf	38	77,6	2	4,1	2	4,1	6	12,2	0	0,0	1	2,0	49	100,0
11. Sınıf	75	71,4	9	8,6	2	1,9	12	11,4	3	2,9	4	3,8	105	100,0
12. Sınıf	31	59,6	6	11,5	3	5,8	7	13,5	1	1,9	4	7,7	52	100,0
Toplam	214	68,8	32	10,3	7	2,3	33	10,6	8	2,6	17	5,5	311	100,0

Tablo 4.3’de, “En çok hangi amaçla kütüphaneyi kullanıyorsunuz?” sorusuna öğrencilerin %68,8’inin “kitap okumak için” cevabını verdikleri ve bu cevabın bütün cevaplar içinde en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. İkinci büyük pay %10,6 ile “dinlenmek için” yanıtına ait olmakla birlikte “araştırma yapmak için” yanıtı, %10,3 ile “dinlenmek için” yanıtına ortak olmaktadır. Tablo incelendiğinde %2,6’nın “ödevlerimi yapmak için” yanıtı ile %2,3’nin “interneti kullanmak için” yanıtı da en düşük paya sahip iki yanıtıdır. Bununla birlikte, ankete katılan öğrencilerin %5,5’i ise seçenek tercihinde bulunmamıştır. Söz konusu bu öğrencilerin her hangi bir amaçla kütüphaneyi kullanmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo değerlendirildiğinde, öğrencilerin kütüphaneyi kitap okumak, dinlenmek ve araştırma yapmak üzere kullandıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Hatta “dinlenmek için” yanıtının çok olması (%10,6) kütüphanenin pasif bir şekilde kullanıldığını

göstermektedir. Okul kütüphanelerine bir vizyon kazandırmak, teknolojik olanakları yüksek ve çok yönlü kütüphaneler kurmak ve bu çok yönlülük biliciyle kütüphane kullanımını gerçekleştirmek amacıyla kurulan Z-kütüphanelerinden birine sahip olan Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin, kütüphane kullanımı noktasında, amaçlanan aksine geleneksel yapıdan kopamamış oldukları anlaşılmaktadır. Öte yandan öğrencilerin %2,6'sının internet kullanımı için kütüphaneye gittikleri görülmektedir. Öğrencilerin kendilerine ait olan akıllı telefon, tablet bilgisayar vb. gibi teknolojik aletleri kullanmak için kütüphanenin internetinden yararlandıkları söylenebilir.

Öğrencilerin ders çalışmasını sağlayan yöntemlerden en bilineni onlara ödev yaptırmaktır. Her bir ders için verilen ev ödevleri, proje ödevleri vs. gibi çalışmalar öğrencilerin zaman ayırması ve tamamlaması gereken sorumluluklardır. Buna karşılık ödevlerini yapmak amacıyla kütüphaneyi kullananların oranının bir hayli az olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3'de yer alan “En çok hangi amaçla kütüphaneyi kullanıyorsunuz?” sorusu sınıf kademelerine göre değerlendirildiğinde 9. sınıflarda “ödevlerimi yapmak”; 10. sınıflarda da “interneti kullanmak için” yanıtlarının %0,0 ile hiç şekilde tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Ödevlerini yapmak için kütüphaneyi kullanma yüzdesinde, sınıf kademesi arttıkça az da olsa düzenli bir artış konusudur. En yüksek oranda tercih edilen “kitap okumak için” yanıtının tüm sınıf kademelerinde önemli bir yüzdelik dilimine sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kütüphaneyi en çok kitap okumak için kullanmaları ise, kütüphanenin bilinen amacına hizmet ettiği gerçeğini bir kez daha göstermektedir.

Tablo 4.4. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphane Materyal Sayısını ve Çeşidini Yeterli Bulma Durumu

Sınıf	Evet, buluyorum		Hayır, bulmuyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	62	59,0	43	41,0	105	100,0
10. Sınıf	33	67,3	16	32,7	49	100,0
11. Sınıf	67	63,8	38	36,2	105	100,0
12. Sınıf	30	57,7	22	42,3	52	100,0
Toplam	192	61,7	119	38,3	311	100,0

Öğrencilerin ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşabilmeleri için kütüphane dermesinin zengin olması gerekir. Bu kapsamda Tablo 4.4’de, “Kütüphanenizin materyal sayısını ve çeşidini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin %61,7’si “evet, buluyorum” cevabını vermektedir. Çıkan sonuç Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-Kütüphanesi adına olumludur. Bu noktada, söz konusu lisenin, sahip olduğu Z-kütüphanesine bilgi kaynağı sağlama konusunda dikkate değer bir çalışma gerçekleştirdiği söylenebilir. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdür vekili ile yapılan görüşmede kendileri kütüphane materyallerini nasıl sağladıklarını şu şekilde aktarmıştır:

“Kütüphanemizin kurulma aşamasında kütüphanemize bin adet kitap aldık. Hepsi güncel, son baskı olan, kullanıcı kitlesine hitap eden, özenle seçilmiş kitaplardır. Kütüphanemiz için ayrı bir bütçemiz olmadığı ve dolayısıyla satın alma imkânımız kısıtlı olduğu için kaynaklarımızı genellikle bağış yoluyla temin etmekteyiz. Zaman zaman kitap kampanyası gerçekleştirerek öğrencilerimizden, velilerimizden ya da öğretmenlerimizden kütüphane materyalleri talep etmekteyiz. Bizim taleplerimiz dışında yine öğrencilerimizin, velilerimizin ya da öğretmenlerimizin kendi istekleri ile gerçekleştirdikleri bağışlar da söz konusu olmaktadır.” (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Müdür vekili tarafından verilen bilgiden de anlaşıldığı üzere Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi çatısı altında olan herkesin okulun Z-kütüphanesini zenginleştirmek adına yürüttüğü çalışmaları mevcuttur. Bilgi kaynaklarının özenle seçilmesi, kütüphaneye yeni ve güncel bilgi kaynaklarının kazandırılmasına dikkat edilmesi ve öğretmenlerin, velilerin, öğrencilerin birlik ve beraberlik içerisinde okulun idari personelinin de desteği ile kütüphaneyi zenginleştirme çaba ve çalışma içerisinde olması, kütüphaneye materyal kazandırılması noktasında olumlu sonuçları da beraberinde getirmiştir. Aynı çaba ve çalışmalara hız kesmeden devam edilmesi halinde kütüphane materyal sayı ve çeşidini yeterli bulmayan diğer kullanıcı kitlesini kazanmak mümkün olacaktır.

Kütüphane materyalleri üzerinde durulması gereken başka nokta da materyallerin tasnif işlemidir. Öğrencilerin bilgi kaynaklarına kolayca erişimi, kaynakların kaybolmalarının engellenmesi, kütüphane kaynak kullanımının belli bir düzen içerisinde

olması açısından kütüphanedeki bilgi kaynaklarının ve/veya materyallerinin kütüphaneye uygun bir sınıflama sistemi seçilerek sınıflandırılması gerekmektedir. Hatta okula uygun olan bir otomasyon sistemi aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılması da ayrıca yarar sağlayacaktır. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi müdür vekilinin de kütüphanelerinin bilgi kaynaklarına erişim, onların düzenli saklanması adına sahip oldukları Z-kütüphaneleri için arzu ettiği durum da budur (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Tablo 4.4.'de sınıf kademelerine göre materyal sayı ve çeşidi memnuniyeti incelendiğinde, her kademenin olumlu yanıtının olumsuz yanıtından yüksek çıktığı görülmektedir. Bu da kütüphanedeki bilgi kaynaklarının, tüm kademelerde eğitim alan öğrencilere hitap eden kapsamlı ve geniş bir dermeye sahip olması gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.5. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Açık Olma Saatlerini Yeterli Bulma Durumu

Sınıf	Evet, buluyorum		Hayır, bulmuyorum		İlgilenmiyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	33	31,4	59	56,2	13	12,4	105	100,0
10. Sınıf	14	28,6	34	69,4	1	2,0	49	100,0
11. Sınıf	21	20,0	57	54,3	27	25,7	105	100,0
12. Sınıf	15	28,8	27	51,9	10	19,2	52	100,0
Toplam	83	26,7	177	56,9	51	16,4	311	100,0

Kütüphanelerin, bilgiye gereksinim duyan kullanıcılara, kullanıcıların gerektiği ve istediği zamanda kolayca ulaşabilmeleri, kütüphane hizmetlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bilgi erişim becerileri kazanma, öğrenmeyi öğrenme ve yaşam boyu öğrenme gibi alışkanlıklarının temelini attıkları okul dönemlerinde bu durum çok daha değerli hale gelmektedir. Bu nedenle okul kütüphanelerinin okulun mesai yaptığı saatler içerisinde her zaman açık olması gerekmektedir. Kütüphane hizmetlerinin aksamaması adına dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri olan kütüphanenin açık olma saatlerini değerlendirmek adına öğrencilere “Kütüphanenin açık olma saat aralığını yeterli buluyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Tablo 4.5’de bu soru karşısında ankete

katılan öğrencilerin %56,9'u "hayır, bulmuyorum" yanıtını vermiştir. Ankete katılan öğrencilerin %50'sinden fazlasının vermiş olduğu hayır yanıtı, öğrencilerin istenilen bilgiye gerektiği zaman ulaşamadığını düşündürmektedir. Proje ortaya konarken Z-kütüphaneler için, akşam 20:00-21:00 saatlerine kadar açık olma vaadinin (Z-Kütüphane, 2013) bu durumda gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir. Bir kütüphaneye yeterince erişim sağlanamıyorsa, o kütüphanenin donanımının ve dermesinin zenginliğinin bir önemi yoktur.

Belirtilmesi gereken bir başka sonuç ise, kütüphanenin açık olduğu saat aralığı ile ilgilenmeyen kullanıcı kitlesidir. Öğrencilerin kütüphanenin hizmet saatleri ile ilgilenmemesi kütüphanenin birçok çalışmasını olumsuz yönde etkileyecektir. O nedenle "kütüphanenin açık olma saat aralığını yeterli buluyor musunuz?" sorusuna "İlgilenmiyorum" yanıtı eklenmiştir. Nitekim "İlgilenmiyorum" sorusuna verilen yanıtın ise %16,4 olduğu görülmektedir.

Kütüphanenin açık olma saatleri sınıf kademelerine göre değerlendirildiğinde, hizmet saatlerini en çok yetersiz bulan sınıf kademesinin %69,4 oranıyla 10. sınıflar olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan diğer sınıfların da %50'nin üzerinde bir memnuniyetsizliğin olduğu (9. sınıflar %56,2, 10. sınıflar %69,4, 11. sınıflar %54,3, 12. sınıflar %51,9) gözlenmektedir. Tablo 4.5 incelendiğinde hizmet saatlerinden en fazla memnun olanların %31,4 oranıyla 9. sınıflara ait olduğu görülmektedir.

Kütüphane saatleriyle ilgili veriler dikkate alındığında, kütüphanenin etkin kullanımı ve öğrencilerin kütüphaneden hizmet alma noktasındaki memnuniyetinin artırılması adına, kütüphanenin çalışma saatlerinin öğrencilerin kütüphaneyi kullanabileceği vakitler çerçevesinde yeniden düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Tablo 4.6. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinde Görevli Kütüphaneciyi Tanıma Durumu

Sınıf	Evet, tanıyorum		Hayır, tanımıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	16	15,2	89	84,8	105	100,0
10. Sınıf	20	40,8	29	59,2	49	100,0
11. Sınıf	26	24,8	79	75,2	105	100,0
12. Sınıf	16	30,8	36	69,2	52	100,0
Toplam	78	25,1	233	74,9	311	100,0

Tablo 4.6’da, “Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?” sorusunun sonuçları ortaya konulmuştur. Bu soruya ankete katılan öğrencilerin %74,9’u “hayır, tanımıyorum”; %25,1’i de “evet, tanıyorum” yanıtını vermiştir. Kütüphaneciyi tanımayan kullanıcı yüzdesinin bu denli fazla olmasının temelinde Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde tam zamanlı bir kütüphanecinin bulunmaması yatmaktadır. Soru, her ne kadar okulda kütüphanecinin olduğu varsayımı üzerinden sorulmuş olsa da ortaya çıkan sonucun aksi yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde kütüphanecilerin görevli olmadığı sonucu okul müdür vekilinin vermiş olduğu bilgilerle de desteklemektedir. Müdür vekili, kütüphanelerinde Kütüphanecilik ve/veya Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu bir görevli olmadığını, kütüphaneleri ile kendilerinin görevlendirdikleri öğretmenlerin ilgilendiklerini, daimi bir kütüphaneci olmadığı için de öğrencilerin kütüphaneyi öğretmenler eşliğinde kullandıklarını aktarmıştır. Bunun dışında, dersi olan öğretmenlerin (özellikle edebiyat ve tarih dersleri) derslerinin bir saatini kitap etkinliği ve/veya kütüphane kullanımına ayırdıkları bilgisini de iletmiştir (Müdür Vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Anket sonuçları ve verilen bilgiler Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinde kütüphanecinin görevli olmadığını ortaya koyarken, kullanıcılardan %25,1 “Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?” sorusuna neden “evet, tanıyorum” cevabını vermiştir? Öğrencilerin kütüphanede kendileriyle ilgilenen öğretmenleri ya da derslerinin herhangi bir saatini

kütüphanede geçiren öğretmenlerini kütüphaneci ile özdeşleştirdiği ve böyle bir soru karşısında evet yanıtını verdiği varsayılmıştır.

“Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar, sınıf kademeleri çerçevesinde incelendiğinde “hayır, tanımıyorum” olarak en düşük oranda verilen yanıtın diğer sınıf kademeleri arasında %59,2 ile 10. sınıflara ait olduğu görülmektedir. 9. Sınıflar ise %84,8 ile “hayır, tanımıyorum” yanıtı vermiştir.

Tablo 4.7. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Z-Kütüphanelerinden Faydalanma Durumu

Sınıf	Evet, yeterli buluyorum ve faydalanabiliyorum		Hayır, yetersiz buluyorum ve faydalanamıyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	51	48,6	54	51,4	105	100
10. Sınıf	27	55,1	22	44,9	49	100
11. Sınıf	66	62,9	39	37,1	105	100
12. Sınıf	35	67,3	17	32,7	52	100
Toplam	179	57,6	132	42,4	311	100

Tablo 4.7’de öğrencilerin okullarında kurulan Z-kütüphanesinden faydalanabilme düzeylerini ölçmek için “okulunuzdaki zenginleştirilmiş kütüphane olanaklarından yeterince faydalanabildiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusunun yanıtlarının tablosu yer almaktadır. Soruya öğrencilerin %57,6’sı “evet, yeterli buluyorum ve faydalanabiliyorum”, buna karşın %42,4’ü ise “hayır, yetersiz buluyorum ve faydalanamıyorum” yanıtını vermiştir.

Bu soru sınıf kademeleri bazında değerlendirildiğinde 12. sınıf öğrencileri %67,3 oranıyla okullarındaki Z-kütüphane olanaklarından yeterince faydalanabildiklerini ifade etmiştir. Bu oranı %62,9 ile 11. sınıflar, %55,1 ile 10. sınıflar ve son olarak da %48,6 ile 9. sınıflar takip etmektedir. Z-kütüphanenin olanaklarını yeterli bulup faydalanabildiklerini düşünenlerin oranının, aksini düşünenlere göre az olan tek sınıfın 9. sınıflar olduğu görülmektedir. Az da olsa bu farkın, 9. sınıfların okullarında ilk yılları

olmaları sebebiyle Z-kütüphanenin olanaklarının hepsinden tam anlamıyla haberdar ya da henüz adapte olamamalarından kaynaklı olabileceği söylenebilir.

Tablo 4.8. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanenin Fiziksel Alanlarından Memnuniyet Durumu

Sınıf	Evet, memnunum		Hayır, memnun değilim		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	66	62,9	39	37,1	105	100,0
10. Sınıf	29	59,2	20	40,8	49	100,0
11. Sınıf	81	77,1	24	22,9	105	100,0
12. Sınıf	39	75,0	13	25,0	52	100,0
Toplam	215	69,1	96	30,9	311	100,0

Z-kütüphane projesinin getirdiği yeniliklerden biri de okul kütüphanelerinin fiziki koşullarının iyileştirilmesidir. Daha konforlu, rahat ve modern tasarımlı kütüphanelerde kullanıcıları bilgiyle buluşturmayı amaçlayan Z-kütüphane projesi doğrultusunda Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’ne kurulan Z-kütüphanesinin kullanıcılarına nasıl yansıdığını belirlemek amacıyla sorulan “okulunuzdaki kütüphanenin fiziksel alanlarından (çalışma, dinlenme, araştırma, kitap okuma) memnunuz? sorusuna Tablo 4.8’de görüldüğü üzere %69,1 oranında “evet, memnunuz” yanıtı verilmiştir. Çoğunluğun verdiği olumlu yanıtla, kullanıcıların okuldaki Z-kütüphanenin fiziki şartlarından genel olarak memnun olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan “hayır, memnun değilim” cevabını oluşturan %30,9’un az bir oran olmadığını, bu grubun memnuniyetini kazanmak için kütüphanenin mevcut fiziki olanaklarından nasıl yararlanacakları hakkında bilgi vermek ve fiziki koşulları tanıtıcı oryantasyon çalışması yapmak yararlı olacaktır.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-kütüphanesinin fiziki durumu sınıf kademelerinin görüşlerine göre değerlendirildiğinde, her sınıf kademesinin “evet, memnunuz” yanıtının fazla olduğu görülmektedir. En düşük orandaki olumlu yanıtın 10. sınıflara ait olmasına rağmen yüzdelik dilimin %59,2 olması da hatırı sayılır bir çoğunluğun memnuniyetine işaret etmektedir. %77,1 ile 11. sınıflar “evet, memnunuz” yanıtı ile birinci sıradadır.

Tablo 4.9. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Kütüphanesinin Bir Z-Kütüphane Olarak Kurulduğu Hakkındaki Bilgi Durumu

Sınıf	Evet, biliyorum		Hayır, bilmiyorum		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	71	67,6	34	32,4	105	100,0
10. Sınıf	36	73,5	13	26,5	49	100,0
11. Sınıf	92	87,6	13	12,4	105	100,0
12. Sınıf	43	82,7	9	17,3	52	100,0
Toplam	242	77,8	69	22,2	311	100,0

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde kurulan kütüphane bir Z-kütüphanedir. Proje kapsamında okul idaresinin girişimleriyle kurulan kütüphanenin Z-kütüphane olduğunu öğrencilerin kaçının bildiğini ölçmek amacıyla sorulan “Okulunuzdaki kütüphanenin Z-kütüphane olarak kurulduğunu biliyor musunuz?” sorusuna Tablo 4.9.’da görüldüğü üzere öğrencilerin %77,8’i “evet, biliyorum”; %22,2’si de “hayır, bilmiyorum” yanıtını vermiştir. Okullarında kurulan kütüphanenin bir Z-kütüphane olduğunu bilmeleri bu konuyla ilgili okul idaresi ve/veya öğretmenleri tarafından bir bilgilendirme çalışması yapıldığını göstermektedir. Bunu destekleyen bir başka bilgi de okul müdür vekili tarafından söylenmiştir. Müdür vekili, okullarındaki Z-kütüphanesi için öncelikle kendilerinin öğrencileri bilgilendiklerini aktarmıştır. Z-kütüphanesi başvurusu kararından itibaren araştırma yaptıklarını, bu araştırmalar sayesinde de Z-kütüphaneler konusunda bilgi sahibi olduklarını beyan etmiştir. Öte yandan, kütüphane için görevlendirdikleri öğretmenlerin Z-kütüphaneler hakkında bilgi sahibi olmaları için seminerlere gönderdiklerini, sonrasında hem idari kadronun hem de öğretmenlerinin bilgi birikimlerini toplantılar vesilesiyle birbirleriyle paylaştıklarını, daha sonrasında da elde edilen bilgileri de öğrencileri bilgilendirmek amacıyla gruplara ayırarak Z-kütüphaneleri ile ilgili oryante ettiklerini ifade etmiştir (Zonguldak Müdür Vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018)

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi kütüphanesinin bir Z-kütüphanesi olduğunun bilinmesi sınıf kademeleri bazında değerlendirildiğinde; 11. sınıfların %82,7’lik oranla kütüphane bilgisine sahip oldukları görülmektedir. 12. sınıflar %82,7 oranla 11. sınıfları takip etmektedir. Nitekim her iki oran sınıf kademeleri içinde

en büyük payı oluşturmaktadır. 9. sınıflar ise %67,6 ile en küçük paya sahipti. Bunun nedeninin 9. sınıfların lise eğitimine yeni başlayıp henüz okul ortamına adapte olmamaları; her ne kadar Z-kütüphaneler ile ilgili eğitim verilmiş olsa da bu sınıfların sahip oldukları bilgi ve farkındalığı diğer sınıflara nazaran henüz tam anlamıyla kazanmadıkları gösterilebilir.

Tablo 4.10. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerine Okullarındaki Kütüphanenin Z-Kütüphane Olduğu Hakkında Bilgi Verilip Verilmeme Durumu

Sınıf	Evet, verildi		Hayır, verilmedi		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	65	61,9	40	38,1	105	100
10. Sınıf	30	61,2	19	38,8	49	100
11. Sınıf	84	80,0	21	20,0	105	100
12. Sınıf	36	69,2	16	30,8	52	100
Toplam	215	69,1	96	30,9	311	100

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde kurulan kütüphanenin bir Z-kütüphane olduğu hakkında öğrencilere bilgi verilip verilmeme durumunun anlaşılması için öğrencilere “Okulunuzdaki kütüphanenin zenginleştirilmiş kütüphane olduğu ile ilgili size bilgi verildi mi?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen verilerin sonuçları Tablo 4.10’da ortaya konulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin %69,1 “evet, verildi”; %30,9’da “hayır verilmedi” yanıtını vermiştir. Okul öğrencilerinin çoğunun evet yanıtı ile birlikte okul müdür vekilinin de konuyla ilgili oryantasyon eğitiminin verildiğine dair bilgi sunması, öğrencilere Z-kütüphaneye yönelik bir bilgilendirme olduğunu göstermektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, öğrencilerin %77,8’nin okullarındaki kütüphanenin Z-kütüphane olduğunu bilmesine karşın, bu soruya %69,1’nin evet yanıtını vermesi oldukça düşündürücüdür. Bu soru karşılığında akla gelen en muhtemel nedenin %77,8’lik oran içerisinde kendi çabasıyla bir bilgi edinme ya da eğitime katılan arkadaşlarının konuyla ilgili sonradan bilgi paylaşımı gibi oryantasyon eğitimi dışında bir bilgilendirme olduğudur.

“Okulunuzdaki kütüphanenin zenginleştirilmiş kütüphane olduğu ile ilgili size bilgi verildi mi?” sorusu, sınıf kademeleri bazında ele alındığında; 11. sınıfların “evet, verildi”

yanıtında %80,0 oranla birleştigi anlaşılmaktadır. Böylelikle, 11. sınıfların okullarında kurulan kütüphanenin en yüksek oranda Z-kütüphane bilinciyle kullandıkları anlaşılmaktadır. Diğer sınıf kademeleri olan 9. sınıfların %61,9, 10. sınıfların %61,2 12. sınıfların da %69,2 oranlarıyla aynı yanıtı vermeleri öğrencilerin çoğunluğunun, kütüphaneleri hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.11. Zonguldak Alaplı İMKB Mesleki ve Teknik ve Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Kütüphanedeki Bilgisayarları Kullanım Amaçları

	Araştırma yapmak için		Eğlenmek için (oyun, müzik, vs.)		Ödevlerimi yapmak için		Yanıtsız		Toplam	
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)
9. Sınıf	63	60,0	28	26,7	5	4,8	9	8,6	105	100,0
10. Sınıf	26	53,1	11	22,4	2	4,1	10	20,4	49	100,0
11. Sınıf	68	64,8	20	19,0	3	2,9	14	13,3	105	100,0
12. Sınıf	30	57,7	16	30,8	0	0,0	6	11,5	52	100,0
Toplam	187	60,1	75	24,1	10	3,2	39	12,5	311	100,0

Tablo 4.11.'de "Okulunuzda bulunan kütüphanedeki bilgisayarları hangi amaçla kullanıyorsunuz?" sorusu ile öğrencilerin kütüphane-bilgi-bilgisayar arasındaki ilişkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Verilen yanıtlara bakıldığında "araştırma yapmak için" yanıtının %60,1 gibi oldukça yüksek oranda tercih edildiği görülmektedir. "Ödevlerimi yapmak için" yanıtı %3,2 ile de en az tercih edilen kullanım nedenidir. Soruya yanıt vermeyen öğrenci yüzdesi de %12,5'dir. Bu durum %12,5 öğrenci grubunun kütüphanedeki bilgisayar kullanımı ile bir ilgisinin ve tercihinin olmadığını göstermektedir.

Vurgulanması gereken bir durum da, öğrencilerin kütüphaneyi kullanım amaçları arasında "araştırma yapmak için" yanıtının %10'larda iken kütüphanedeki bilgisayar kullanım amaçları arasında yer alan aynı yanıtın tercihinin %60'larda olmasıdır. Bu durum öğrencilerin araştırma kavramını tam olarak anlamlandıramadıklarını düşündürmektedir. Kütüphanenin teknoloji dışındaki fiziki ortamını kullanırken tercih ettikleri kütüphanede mevcut olan basılı kaynaklardan yapılan araştırmayı akıllara getirerek cevaplama ihtimali nedenler arasında varsayılabilir. Fakat devreye bilgisayar kullanımı girdiğinde sadece bilimsel ya da öğrenim gördükleri alanlarla ilgili bir

araştırma ve/veya fiziksel olarak kısıtlanmış bir araştırma değil; “internette sörf yapmak” olarak adlandırılan her şeyin dâhil edildiği bir araştırma şekli düşünülerek cevap verilme olasılığı yüksektir.

Öğrencilerin kütüphanedeki bilgisayarları kullanım amaçları sınıf kademeleri kapsamında incelendiğinde 11. sınıfların %64,8 oranla amaçlar içerisinde en çok araştırma yapmak amacını seçtikleri görülmektedir. Aynı amaç, diğer sınıf kademeleri için de en büyük orana sahiptir. Sırasıyla %60,0 ile 9. sınıflar, %57,7 ile 12. sınıflar ve %53,1 ile 10. sınıflar gelmektedir.

Kütüphanenin teknolojik unsurlarından biri olan bilgisayarların çoğunlukla araştırma yapma amacıyla kullanılması olumlu bir durumdur. Bununla birlikte 9. sınıf öğrencilerinin %60’ların üstünde bir oranında araştırma yapma amacının, 12. sınıfta %50’lere düştüğü görülmektedir. Giderek artması beklenen araştırma amacının, düşüş göstermesi düşündürücüdür ve üzerinde durulması gereken bir konudur; çünkü araştırma yapma faaliyetinin etkin olmaması, yaşam boyu öğrenme, bilgi okuryazarlığı ve öğrenmeyi öğrenme gibi öğrencilerin sürekli gelişimine katkı sağlayan çalışmaların tam anlamıyla uygulanmamasına neden olacaktır.

Tablo 4.12. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde Verilen Kütüphane Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Evet, memnunum	175	%56,27
Hayır, memnun değilim	136	%43,73

Tablo 4.12’de öğrencilerin kütüphanede verilen hizmetlerden memnuniyet durumunu öğrenmek amacıyla yöneltilen “Okulunuzda bulunan kütüphanede sunulan hizmetlerden memnun musunuz?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Ulaşılan verilere göre öğrencilerin %56,27’sinin, okullarında sunulan kütüphane hizmetlerinden memnun; %43,73’ünün de memnun olmadığı görülmektedir. Verilen hizmetten memnun olanların oranının yüzde ellinin üzerinde olması olumlu bir durum olmakla birlikte yüzde kırkının üzerinde olan memnuniyetsizlik durumunun da

okulda sunulan kütüphane hizmet ile ilgilenen yetkilileri tarafından ciddi derecede değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.2. Z-KÜTÜPHANEDE DAHA İYİ HİZMET VERİLMESİNE YÖNELİK TALEP DURUMU

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasında 13. soru olarak yer alan “Okulunuzda bulunan kütüphanenizin daha iyi hizmet verebilmesi için taleplerinizi lütfen belirtiniz” açık uçlu sorusuna ankete katılan 311 öğrenciden 140’ı (%45,02) yanıtlamıştır. 140 öğrencinin verdiği yanıtlardan, “istediğimiz saatte kütüphaneye girebilelim”, “kütüphaneyi kullanmak için daha fazla zaman sağlanmasını istiyorum”, “her zaman açık olsun”, “edebiyat dersleri dışında da kütüphane kullanılabilirsin” gibi ifadelerle ve 66 (%47,14) öğrenci ile en çok kütüphanenin açık olma durumu ile ilgili bir talep olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerden 30’unun (%21,43) “fikrim yok”, “bilmiyorum” şeklinde verdiği yanıtlarla kütüphanenin daha iyi hizmet sağlanması adına verebileceği bir önerisinin olmadığı görülmektedir. Bir başka sonuç da bilgisayarların kullanımı ile ilgilidir. “Kütüphanedeki bilgisayarların sayıları artırılsın”, “yeterli sayıda bilgisayar sağlansın” şeklindeki ifadelerle 19 öğrencinin (%13,57) bilgisayar yetersizliği ile ilgili önerilerde bulunduğu görülmektedir. Öte yandan 19 (%13,57) öğrenci ile bilgisayar yetersizliği önerisiyle paydaş olan başka bir yanıt ise, kütüphanesinin mevcut hizmetinin öğrenciler tarafından yeterli görülmesidir. Söz konusu bu sonuç öğrencilerin “gayet iyi, o nedenle bir önerim yok”, “yeterli” yanıtlarından anlaşılmaktadır. Kütüphaneye daha fazla kitap alınmasını öneren öğrenci sayısının soruyu yanıtlayan 140 kişiden sadece 6’sının (% 4,29) olduğu görülmektedir.

4.3. Z-KÜTÜPHANE’NİN OKUL VE EĞİTİME KATKISI HAKKINDA ÖĞRENCİLERİ BİLGİ DURUMU

Öğrencilere yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasında yer alan “Z-kütüphane hakkında bilginiz var mı? Eğer var ise okul ve eğitime neler katacağını düşünüyorsunuz?” sorularına öğrencilerden 114 (%36.65) tanesinin cevap verdiği görülmektedir. 114 öğrencinin 60’ı (%52,63) “bir bilgim yok”, “bilmiyorum” yanıtlarıyla Z-kütüphane

hakkında fikirlerinin olmadığını beyan etmiştir. Öte yandan 114 öğrenciden 54'ü (%47.37) ise zenginleştirilmiş kütüphane hakkında bilgileri olduğunu belirtmişlerdir. Zenginleştirilmiş kütüphanenin okula ve eğitime katkılarını da “gelecek nesillere faydalı olacaktır”, “çok güzel şeyler katacaktır”, “okuma oranını artıracaktır”, bilgiye erişimi kolaylaştıracaktır” ve “araştırmaya yöneltecektir” gibi ifadelerle ortaya koymuşlardır.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi okul müdür vekili ile görüşmeden elde edilen ve kütüphanelerin kaliteli işleyişi için önemli olduğu düşünülen ‘kütüphane komisyonunu kütüphane hakkında değinilmesi gereken bir başka konudur. Müdür vekiline “Okulunuzdaki kütüphaneniz için bir kütüphane komisyonu oluşturduunuz mu? Oluşturmadıysanız böyle bir planınız var mı?” sorusu yöneltilerek kütüphane komisyonu ile ilgili bilgi alınmak istenmiştir. Müdür vekili de okullarında bir kütüphane komisyonu olmadığını; fakat kütüphane kulüplerinin olduğunu, kütüphane kulüplerini de bir çeşit kütüphane komisyonu olarak gördüklerini ifade etmiştir. Bu kulübe tarih, edebiyat öğretmenlerinin gönüllü üye oldukları, kütüphane etkinliklerini beraber organize ettikleri belirtilmiştir (Müdür Vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018)

Müdür vekilinden elde edilen bir başka önemli bilgi de öğrencilerin yaşamları boyunca öğrenmelerini ve bilgi edinmelerini kolaylaştıracak olan “yaşam boyu öğrenme” ve “bilgi okuryazarlığı” kavramlarının ne olduğunu bilmeleri ve içselleştirmeleri adına okullarda bu alanla ilgili dersler almaları gerektiğidir (Müdür Vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Okula başlayan çocuklar için, okuma alışkanlıklarının kazandırıldığı, merak duygusunun uyandırıldığı ve bu merak duygusu sonucunda istenilen bilgilere yanıt verildiği, öğrencilerin bilgi arayışlarının yaşam boyu öğrenme etkinliğine dönüştürüldüğü okullarda, verilen eğitime en büyük desteği sağlayan unsurlardan biri de okul kütüphaneleridir.

Okul kütüphaneciliği uygulamada daha eski olmasına karşın, 20. yüzyılın başında özel bir öneme sahip olmuştur. 1960'lerden itibaren tüm dünya ülkeleri ile birlikte Türkiye de okul kütüphaneciliğine eğitim politikalarında geniş olarak yer verilmiştir. 1990'lara gelindiğinde de bilişim teknolojisinin hızla gelişmesi nedeniyle kütüphaneciliğin fonksiyonlarının da okullarda yenilediği görülmektedir. Okul kütüphanelerinin kitap dışı materyallerle zenginleştirilmesi, öğrencilerin kütüphaneden farklı biçimlerde ve amaçlarla yararlanmalarını sağlamak amacıyla kütüphanelere farklı boyutlar kazandırılması, dünyada giderek yaygınlık kazanan bir eğilim olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni eğilimle birlikte kütüphaneler, işlevlerini genişleterek araştırma ve bilgi edinme gibi entelektüel amaçlara hizmet etmenin yanında, öğrencilerin çok yönlü bilgi ve beceri kazanmalarına yardımcı olmak, onların iş bulma, okul dışı yaşama uyum sağlama noktasında gelişmelerine katkı sağlamak; sanatsal becerilerini geliştirmelerine, yeni ilgi alanları kazanmalarına ve dünyadaki yeni yönelimlerden haberdar olmalarına katkıda bulunmak gibi görevleri de üstlenmiştir (Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığı, 2015, s.26).

Her dönem oldukça önemli olan okul kütüphaneleri değişen dünya gereklerini yerine getirme sorumluluğu ile başka bir boyut kazanarak önemini korumaktadır. Türkiye'de, okul kütüphanelerinin eğitimdeki yerinin önemi ve okul kütüphanelerinin çağın gerekliliklerine göre yenilenmesi gerektiği düşüncesiyle okul kütüphanelerine Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile gerçekleştirilen "Okullar Hayat Olsun" projesinin bir parçası olan Z-kütüphaneler ile yeni bir boyut kazandırılmıştır. 2014 yılından itibaren Türkiye'deki okullara kurulmaya başlanan Z-kütüphanelerin öğrencilerin okullardaki kütüphane kullanımını artırmak amacıyla fiziksel donanım ve tasarım (renkli kitaplıklar, sandalye ve masalar, renkli minderler gibi) teknolojik donanım (masa üstü bilgisayarlar,

akıllı tahta gibi) kütüphane içinde etkinlik olanakları (satranç takımı temini gibi) birçok unsur düşünülerek oluşturulduğu görülmektedir.

Başka bir durum ise; 2018 yılının sonunda Türkiye'nin tüm bölgelerindeki okulların farklı sayılarda olsa bile Z-kütüphaneye sahip olmalarıdır. 2014 yılında Z-kütüphanelerin Türkiye'nin tüm bölgelerinde eş zamanlı olarak kurulmaya başlanmış; günümüze kadar gelen süreçte yedi bölgede de binlerce okul Z-kütüphaneye sahip olmuşlardır (MEB ile kişisel iletişim, 17 Ocak 2018).

Çalışmada örnek alınan ve incelenen Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde 2017 yılında kurulan Z-kütüphanenin kurulma aşamasının, okul idaresi tarafından bilinçli bir çalışma ile yürütüldüğü görülmüştür. Söz konusu okulun yönetim kadrosu Z-kütüphane kurulması için Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğüne, okullarında Z-kütüphaneye ihtiyaç duyduklarını tüm yönleriyle anlatarak ve okullarının Z-kütüphane kurulumu için uygun olduğunu tespit ederek başvuru yapmışlardır (Müdür vekili Ayhan Türkoğlu ile kişisel iletişim, 20 Nisan 2018).

Okulun yönetim kadrosunun okullarına Z-kütüphane kurulma sürecindeki bilinçli yaklaşımı, Z-kütüphane kurulduktan sonra da devam etmiştir. Gerçekleştirilen proje ile ilgili öncelikle Z-kütüphane için görevlendirilen öğretmenlerin Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Z-kütüphanelerin konu edildiği çalıştay, sempozyum vb. gibi eğitim etkinliklerine katılımı sağlanarak bilgilendirildikleri, sonra da öğrencilere kütüphane hakkında tanıtıcı çalışmalarla etkinlikler yürüttükleri hem anket hem görüşme verileriyle belirlenmiştir.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-Kütüphanesi, renkli ve modern olarak tasarlanmış fiziki donanım; akıllı tahta, bilgisayar ile de teknolojik imkâna sahip ve bunların yanında kütüphanedeki masalara yerleştirilmiş satranç takımlarıyla projeye ilişkin ortaya konan Z-kütüphane örneğine uygun bir tasarım ve donanım ile oluşturulmuştur. Yapılan anket çalışmasında da Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin okullarındaki Z-kütüphanenin fiziki şartlarından memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada öğrencilerin kütüphaneye olan ilgilerini çekmenin bir yolu olan söz konusu tasarım ve donanım çalışmasının amacına ulaşmış olduğunu söylemek mümkündür. Z-kütüphanelerin tasarımlarının öğrencilerin üzerinde okul düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir

etki yarattığını DHGM Eğitim Araçları ve Yayınlar Daire Başkanlığı tarafından 2015 yılında hazırlanan “Zenginleştirilmiş Kütüphaneler (Z-Kütüphane) Etki Analiz Araştırması” başlıklı çalışmada da ifade edilmektedir (2015, s.11).

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde kurulan Z-kütüphanenin dermesi en çok bağış yöntemiyle sağlamaktadır. Kütüphanenin kurulma aşamasında kendi olanaklarıyla bin adet kitap alan okul, diğer dermesini bağış yoluyla sağlamıştır. Ortaya çıkan bu sonuç ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın Z-kütüphaneleri dermesinin geliştirilmesi yönünde okullara ayrı bir bütçe ayırmadığını ortaya çıkarmaktadır.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi’nde gerçekleştirilen hem anket hem görüşmede elde edilen en önemli sonuç, okulun Z-kütüphanesinin uzman kütüphaneci ya da kütüphanecilere sahip olmamasıdır. Bu durum bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Alanında eğitim almış kütüphaneci ya da kütüphanecilerin görevlendirilmemesi sorunu, böyle bir durumla karşılaşan her kütüphanede olabileceği gibi Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Z-Kütüphanesi’nde de başka sorunları doğurmuştur. Bu sorunların en önemlilerinden biri, kütüphanenin çalışma saatleri ile ilgili aksamalardır. Okulun öğretmenleri tarafından yürütülmeye çalışılan kütüphaneci görevinin, öğretmenlerin asli görevleri olmamasından ötürü, doğal olarak öğretmenlik mesleklerini icra ederken gönüllü olarak ya da boş zamanlarında yürütmeye çalıştıkları bir etkinlik olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu da kütüphanenin açık olması gereken çalışma ya da hizmet saatleri yerine imkân dâhilinde yürütülen kısıtlı çalışma saatlerine neden olmaktadır. Böyle bir kısıtlılık öğrencilerin gereksinim duydukları bilgiyi karşılamasına ya da istedikleri zaman kütüphaneyi kullanmalarına engel olmaktadır. Derme geliştirme ve kütüphane hizmet kalitesini artırmaya yönelik çalışmalarda uzman kütüphaneci ya da kütüphaneciler en önemli unsurlardandır. Buna karşılık kütüphanelerde kütüphaneci bulunmadığı zaman sunulan hizmet kalitesinde istenilen düzeye ulaşılamamaktadır. Ankette elde edilen sonuçlardan biri de öğrencilerin kütüphanenin arzu edilen zamanlarda açık olmamasından kaynaklı memnuniyetsizlikleridir. Öte yandan yapılan görüşmede elde edilen bir sonuç da Z-kütüphanelerdeki kütüphaneci istihdamının bir an önce yapılması hatta proje içerisine dâhil edilmesi gerekliliğidir.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin Z-kütüphaneyi daha çok kitap okumak ve araştırma yapmak amacıyla kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan Z-kütüphanelerin, çoğunlukla kitap okumak üzere kullanılması kütüphanelerin en yaygın kullanım alışkanlığı olan kitap okuma alışkanlığını Z-kütüphanelere de taşıdığını göstermektedir. Kütüphanedeki kitap okuma eylemi, zamanla öğrencilerin ders çalışma ve araştırma yapma alışkanlığını da beraberinde getirecektir.

Yapılan araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, söz konusu okulda kurulan Z-kütüphanenin işleyişini, kullanımını ve gelişimini sağlamak amacıyla öğretmen, öğrenci ve veli işbirliğinin gerçekleştirilmesidir. Okul öğretmen ve öğrenci işbirliği noktasında iyi bir örnek olmakla birlikte, velilerin kütüphane kurulduktan sonra ziyaret etmeleri dışında kütüphaneye bir herhangi bir ilgi göstermedikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin gönüllü destekleri, derme sağlama ve geliştirme çalışmaları; öğrencilerini bu atmosfere dâhil etmeleri dikkat çekici olarak öne çıktığı gibi, velilerin kütüphaneye olan ilgisizliği de aynı oranda dikkat çekmektedir.

Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin çoğunluğunun eğitim gördüğü liselerinde mevcut olan Z-kütüphanesinden memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Henüz bir yıllık bir geçmişe sahip olan kütüphanenin, öğrencilerin çoğunda pozitif etki bırakması olumlu bir gelişmedir. Bu durum okulun idari ve öğretmen kadrosunun Z-kütüphaneye yönelik bilinçli bir çalışma gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Bu durum çalışmanın hipotezi olan “Okullar Hayat Olsun projesi kapsamında kurulan Z-kütüphaneler, üstlendikleri yeni vizyon ve misyon doğrultusunda, bulundukların okulun eğitimine sahip oldukları bilgi kaynakları ve sundukları bilgi hizmetleriyle önemli katkılar sunmaktadır” hipotezini doğrulamaktadır.

Analiz edilen veriler ve elde edilen bilgiler ve bulgular dâhilinde, Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi örneği çerçevesinde Z-kütüphaneler ile ilgili çalışmada aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Mesleki ve akademik eğitim almış kütüphanecilerin Z-kütüphanelerde mutlak ve acil suretle istihdam edilmeleri gerekmektedir. Çalışma saatlerinin kısıtlılığı, sürekli kullanıma açık olmaması ve sunulan hizmetlerin aksamaması gibi nedenlerle Z-kütüphanelerde kütüphaneci ya da kütüphanecilerin

görevlendirilmesi daha etkin ve verimli bir kütüphanecilik hizmetinin sunulmasını sağlayacaktır.

- Z-kütüphaneler okullara kurulduktan sonra gelişimlerini rahat ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmeleri, eğitim ile ilgili öğrencilere katkı sağlayacak bilgi kaynağı, teknolojik araçlar ya da etkinlik malzemelerinin rahatça temin edilmesi için okullarda Z-kütüphaneler için ayrı bir bütçe oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin okullarındaki Z-kütüphanelerin olanaklarını bilmeleri ve tüm yönleriyle kullanmaları için öğrencilere oryantasyon eğitimi verilmelidir. Velilerin de dahil edildiği bir oryantasyon çalışması, öğrenci, öğretmen ve veli işbirliğinin yürütülmesi çerçevesinde gerekli görülmektedir.
- Z-kütüphane dermesi okulların eğitim ve öğrencilerin ilgi alanları dikkate alınarak sürekli geliştirilmelidir.
- Kütüphane raf sistemi düzenli ve belli bir standart dâhilinde gerçekleştirilmelidir. Üniversite ya da diğer araştırma kütüphanelerine nazaran daha az dermeye sahip olduğu bilinen okul kütüphaneleri için Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin 11. maddesinde önerildiği gibi z-kütüphanelerde de Dewey Onlu Sınıflama Sistemi tercih edilebilir.
- Okullardaki gençlere eleştirel okuma, eleştirel düşünme, öğrenmeyi öğrenme yetilerini, kütüphane bilincini ve alışkanlığını kazanmaları için ders müfredatlarına muhakkak bahsedilen kazanımlarla ilgili dersler verilmeli ve birtakım dersler (kütüphanede verilebilecek türde) kütüphane ortamında gerçekleştirmelidir. Böylelikle öğrencilerin kütüphane ile olan ilişkileri kuvvetlenir.
- Z-kütüphanelere sahip olan okullar bünyelerinde kütüphane komisyonu oluşturmalıdır. Kütüphanelerinin gelişimi, hizmetin kesintisizliği, çağın teknolojik, sosyolojik, bilim gelişmelerine ayak uyduracak bir kütüphane için bu amaçlara hizmet eden bir kütüphane komisyon oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alkan, S.E. (2013). *Okul Kütüphanelerinin Bilgi Okuryazarlığına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Anameriç, H. (2006). “Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi”. *Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2006 (19), 53-78. Erişim tarihi: 5 Eylül 2017, <http://eprints.rclis.org/11106/>
- Atılğan, D., Subaşıoğlu, F. ve Gürdal, O. (2005). *Kütüphanecilik*. (3. bs.). İstanbul: Devlet Kitapları.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. (2.bs.). İstanbul: Kubbealtı.
- Baird, N. (2012). *Setting up and Running a School Library* [Okul Kütüphanesinin Kuruluşu ve İşleyişi]. Heinemann : Pearson Education.
- Baker, S. (2016). “From Teacher to School Librarian Leader and Instructional Partner: a Proposed Transformation Framework for Edutators of Preservice School Librarians”. [Öğretmenlerden okul kütüphaneci liderine ve eğitim partnerine: Okul öncesi kütüphanecilerin editörleri için önerilen bir dönüşüm sistemi]. *University of Houston*. 22(1), 143-159. Erişim tarihi: 10 Ocak 2017, <https://www.iasonline.org/resources/Documents/PD%20Library/11bakerformatt edfinalformatted143-158.pdf>.
- Bingöl, A. (2013). *Antik Dönemde Gymnasiumun Önemi ve Pergamon Gymnasiumu* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Candan, B. (2013). “Türk Kültüründe Kütüphaneler ve Eğitim Hayatımıza Etkileri: Cumhuriyet Öncesi Dönem”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 105-124. Erişim tarihi: 10 Ocak 2017, <http://dergipark.gov.tr/jiss/issue/25895/272909>.
- Cevizbaş, S. (2003). “Türkiye’de Okul Kütüphanelerinin Sorunları: Özel Okul Kütüphanelerine Yönelik Bir Anket Uygulaması”. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(4), 386-396. Erişim tarihi: 13 Ocak 2017, <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/305/297>.

- Cevizbaş, S. (2006). *Okul Kütüphanecisi ile Öğretmen Arasındaki İşbirliğinin Özellikleri*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Erişim tarihi: 10 Mart 2018, http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/dosyalar/file/haziran2012/io_se_2012.pdf
- Cunbur, M. (1960). “Onsekizinci Yüzyılda Bir Okul Kütüphanesinin Açılışı”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* VIII (1-2), 1-5. Erişim tarihi: 10 Ocak 2019, https://www.researchgate.net/publication/47332423_Onsekizinci_Yuzyilda_Bir_Okul_Kutuphanesinin_Acilisi
- Çavdar, R. T. (1995). *Tanzimattan Cumhuriyet’e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Çetintaş, H. B. ve Ak, Ş. (2015). “Eğitimde Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Yeri ve Önemi: Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulu Zenginleştirilmiş Kütüphane Uygulaması”. *Milli Eğitim*, 208, 18-32. Erişim tarihi: 10 Ocak 2017, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/441337>
- Ergün, M. (2015). *Eğitim Felsefesi*. (5.b.s). Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş (Akbulut), A. (2013). *Türkiye’de Köy İlköğretim Okul Kütüphaneleri ve Okuma Alışkanlığı: Kastamonu İli Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Günüç, S., Odabaşı, H.F. ve Kuzu, A. (2012). “Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 309-325. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017 tarihinde 309-325. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/223340>
- Gürbüz, M. (2013). “IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Rehberi”. *Türk Kütüphaneciliği*, 27,(3), 544-562. Erişim tarihi: 5 Nisan 2018, <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/494/487>
- Gürdal, O. (2000). “Yaşam Boyu Öğrenme Etkinliği ‘Enformasyon Okuryazarlığı’”. *Türk Kütüphaneciliği*. 14(2), 176-187. Erişim tarihi 20 Ocak 2018, <file:///C:/Users/user/Downloads/816-1595-1-SM.pdf>

- Gürler, N. (1982) “Okul Kütüphaneleri Açık Oturumu”. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 31 (2), 55-66. Erişim tarihi: 5 Şubat 2017, <http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/11235>
- Hall, N. (1986). *Teacher, Information and School Libraries*, [Öğretmen, bilgi ve okul kütüphaneleri]. Paris: UNESCO.
- Hartzell, G. N., (1997). “The Invisible School Librarian: Why Other Educators Are Blind to Your Value”. [Görünmeyen Okul Kütüphanecileri: Neden Diğer Eğitimciler Sizin Değeriniz Konusunda Kördürler?], *School Library Journal*, 43, 24-29. Erişim tarihi: 19 Nisan 2018, <https://eric.ed.gov/?id=EJ554171>
- Hashempour, L. ve Sapghi, A.T. (2015). “Okul Kütüphanelerinde Renk Etkileri ve Önemi”. *Milli Eğitim*, 208, 51-60. Erişim tarihi: 10 Nisan 2017 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/441339>
- IFLA/UNESCO School Library Manifesto (2019). Erişim tarihi: 10 Ocak 2019 <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-school-library-manifesto-1999>.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Karakaş, S., Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2009). *Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Kavuncu, E. (2001). *Özel İlköğretim Okul Kütüphanelerinde Kullanıcı Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*. (Yayımlanmış Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kırbaş, D. ve Çevik, F. E. (2017) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Araştırma Etiği*, İstanbul: Nobel Tıp
- Koç, O. (2013). *Uluslararası Bakalorya Diploma Programı Uygulayan Özel Okul Kütüphanelerinde Kütüphane Hizmetleri*. (Yayımlanmış Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kuhlthau, C.C. (2010). Guided Inquiry: School Libraries in the 21st Century [Yönlendirilmiş Sorgulama: 21. Yüzyılda Okul Kütüphaneleri]. *Rutgers The of New Jersey*, 2,17-28.

- Kurbanoglu, S. (2010). “Bilgi Okuryazarlığı Kavramsal Bir Analiz”. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 723-747. Erişim tarihi: 10 Ocak 2017, <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/2253-4361-1-PB.pdf>
- Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2002). “Öğretmen Adaylarına Uygulanan Bilgi Okuryazarlığı Programının Etkililiği ve Bilgi Okuryazarlığı Becerileri İle Bilgisayar Öz-Yeterlik Algısı Arasındaki İlişki”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 98-105. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2016, <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/200222SERAP%20KURBANOC4%9ELU.pdf>
- Küçükcan B. ve Öztürk A. (2006) “Kütüphane Binası Kullanıcıları Arasındaki İletişimde Binanın Rolü”. *Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu*: 25-26 May, 2006-İstanbul: (ss. 325-340), İletişim: İstanbul. Erişim tarihi: 10 Mart 2017, <http://eprints.rclis.org/9905/1/BK.pdf>
- Mardis, M. (2007) “School Library and Science Achievement: A View From Michigan’s Middle Schools”. [Okul Kütüphanesi ve Bilim Başarısı: Michigan Orta Okulları]. *American Association of School Librarians*, 1-33. Erişim tarihi: 15 Ocak 2017, http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/aaslpubsandjournals/slr/vol110/SLMR_SchoolLibScienceAchievement_V10.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü, (2015). Erişim Tarihi: 12 Aralık 2016, <http://dhgm.meb.gov.tr/www/18-21-subat-2015-tarihleri-arasinda-afyonkarahisar-da-genel-mudurlugumuzce-okuma-kulturu-ve-z-kutuphane-calistayi-gerceklestirilmistir/icerik/214>
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği (2006). Erişim tarihi: 10 Mayıs 2016, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2529_0.html
- Önal, H. İ. (1992), *Bilgi Gereksinimlerinin Karşıllanması ve Okul Kütüphaneleri*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Önal, H. İ. (2005) “Okul Kütüphanelerinde Derme Geliştirme: Politikalar ve Dermelerin Betimlenmesi”. *Bilgi Dünyası*, 6 (2), 193-218. Erişim tarihi: 20 Kasım 2018, <http://eprints.rclis.org/7794/1/193-218.pdf>

- Önal, H.İ. ve Ekinici, S. (2012). “Okul Kütüphanecilerinin Görüşlerine Göre Okul Kültürü Değerlendirmesi”. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 138-164. Erişim Tarihi: 10 Ocak 2018, http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/dosyalar/file/haziran2012/io_se_2012.pdf
- Önal, İ. (2004). “Kaliteli Eğitimde Kütüphane”. *I. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı*. (ss. 29-42). İstanbul.
- Önal, İ. ve Alaca, E. (2015). “Okul Kütüphanesi Kullanımında Öğretmenlerin Rolü ve Sorumlulukları”. *Bilgi Dünyası*, 2015, 16(1), 105-126. Erişim tarihi: 10 Ocak 2018, <http://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/482/510>
- Önal, İ. ve Topçu Şenyurt, Ö. (2013). “Eğitimi Gerçekleştirmek: Öğretim Programlarında Okul Kütüphaneleri”. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 306-328. Erişim tarihi: 8 Haziran 2016, <http://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/370/429>
- Patricia M. O. (2008). “Teacher and Librarian Collaboration: a Qualitative Study” [Öğretmen ve Kütüphaneci İşbirliği: Nitel Bir Çalışma]. *Information Science Research*, (30), 145-155. Erişim tarihi: 19 Nisan 2018, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740818809000589>
- Polat, C. ve Akkaya, M.A. (2015). Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Hizmet Veren Lise Kütüphanelerinin Niceliksel Analizi: İzmir Buca Örneği. *Milli Eğitim*, 208, 173-193. Erişim tarihi: 13.01.2019, <http://dergipark.gov.tr/milliegitim/issue/36142/406093>
- Soysal. Ö. (1969). *Çağdaş Eğitim ve Türkiye’de Okul Kütüphanesi*. Ankara: Güven Matbaası
- Survey, (2018). Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2018, <https://tr.surveymonkey.com/mp/margin-of-error-calculator/>
- Şentürk, Ü. (2008). “Enformasyon Toplumunda Eğitimin Yeri”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 487-506. Erişim tarihi: 5 Şubat 2017, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256312>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, (2017), Erişim tarihi; 29.05.2018, http://alaplieml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/

67/02/210892/icerikler/okulumuz_129035.html?CHK=660de93b8f1ef32270e2eba55c4659dc

- The Library of Congress (2014). Erişim tarihi: 24.07.2018
<https://www.loc.gov/catdir/cpsol/lcc.html>
- Türk Dil Kurumu (2012). Erişim tarihi: 10 Ocak 2017,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=77
- Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (2015). “IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi: Herkes için öğretim ve öğrenimde okul kütüphanesi UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi”. (çev. İnci Önal). Erişim tarihi: 19 Nisan 2018, <https://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/slm-tr.pdf>
- Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu, (2016). Bağış koleksiyonlar: kütüphaneler için rehber. (çev. Özel Nevzat, Halil Kıpçak). Erişim tarihi: 22 Ocak 2019. <https://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/112-tr.pdf>
- Üreten, H. (2006). Bir Antikçağ Okul-Gymnasion-Kütüphanesi: Nysa Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20 (2), 207-216. Erişim tarihi: 10 Aralık 2018, <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/772/767>
- Yıldız, A.K. (2009). *Kütüphaneler İçin Değişim Yönetimi Modeli*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Yıldız, N. (2003). *Kalıntılar ve Edebi Kaynaklar Işığında Antikçağ Kütüphaneleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Yılmaz, B. (2004). “Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı.” [Sensitivities of the Parents on the Reading and Library Use Habits of the Students]. *Bilgi Dünyası*, 5(2): 115-136. Erişim tarihi: 19 Nisan 2018, https://scholar.google.com.tr/scholar?q=%C3%96%C4%9Frencilerin+okuma+ve+k%C3%BCt%C3%BCphane+kullanma+al%C4%B1%C5%9Fkanl%C4%B1klar%C4%B1nda+ebeveynlerin+duyarl%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar

Yılmaz, E. (2015). “Eğitimde Okul Kütüphaneleri: Türkiye’de Durum” *Milli Eğitim*, 8, 259-286. Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2018, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/441351>

Z-Kütüphane (2016). Erişim tarihi: 10 Mart 2017, www.z-kutuphane.com

Z-Kütüphane (2016). Erişim tarihi: 15 Mart 2017, <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Hakkimizda>

Z-Kütüphane (2016). Erişim tarihi: 30 Ocak 2019, <http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/ozel.html>

EKLER

EK 1: Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Zenginleştirilmiş Kütüphane Anket Formu

Bu anket formunun temel amacı Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde kurulmuş olan zenginleştirilmiş kütüphane mevcut durumunu ve öğrenci eğitimine katkısını ölçmektir. Elde edilecek veriler, yüksek lisans tezi için kullanılacaktır. Vermiş olduğunuz bilgiler gizli kalacaktır. Bu çalışmamızın güvenilirliği, vereceğiniz samimi cevaplara bağlıdır. İlginiz için teşekkür ederiz.

Kullanıcı Bilgileri :

Yaş :

Cinsiyet :

Sınıf :

1. Okulunuzda kütüphane olduğunu biliyor musunuz?

Evet, biliyorum ☐

Hayır, bilmiyorum ☐

2. Okulunuzda bulunan kütüphaneyi kullanıyor musunuz?

Evet, kullanıyorum ☐

Hayır, kullanmıyorum ☐

3. En çok hangi amaçla kütüphaneyi kullanıyorsunuz?

Kitap okumak için ☐

Araştırma yapmak için ☐

Ödevlerimi yapmak için ☐

Dinlenmek için ☐

İnterneti kullanmak için ☐

4. Kütüphanenin materyal sayısını ve çeşidini yeterli buluyor musunuz?

Evet, buluyorum ☐

Hayır, bulmuyorum ☐

5. Kütüphanenin açık olma saat aralığını yeterli buluyor musunuz?

Evet, buluyorum ☐

Hayır, bulmuyorum ☐

İlgilenmiyorum ☐

6. Okul kütüphanenizde görevli olan kütüphaneciyi tanıyor musunuz?

Evet, tanıyorum ☐

Hayır, tanımıyorum ☐

7. Okulunuzdaki zenginleştirilmiş kütüphane olanaklarından yeterince faydalanabildiğinizi düşünüyor musunuz?
Evet, yeterli buluyorum ve faydalanabiliyorum ☐ Hayır, yetersiz buluyorum ve faydalanamıyorum ☐
8. Okulunuzdaki kütüphanenin fiziksel alanlarından (çalışma, dinlenme, araştırma, kitap okuma) memnun musunuz?
Evet, memnunum ☐ Hayır, memnun değilim ☐
9. Okul kütüphanenizin bir zenginleştirilmiş kütüphane olarak kurulduğunu biliyor musunuz?
Evet, biliyorum ☐ Hayır, bilmiyorum ☐
10. Okulunuzdaki kütüphanenin zenginleştirilmiş kütüphane olduğu ile ilgili size bilgi verildi mi?
Evet, verildi ☐ Hayır, verilmedi ☐
11. Okulunuzda bulunan kütüphanedeki bilgisayarları hangi amaçla kullanıyorsunuz?
Araştırma yapmak için ☐ Eğlenmek için (oyun, müzik, video vs.) ☐
Ödevlerimi yapmak için ☐
12. Okulunuzda bulunan kütüphanenizin verilen hizmetlerinden memnun musunuz?
Evet, memnunum ☐ Hayır, memnun değilim ☐
13. Okulunuzda bulunan kütüphanenizin siz daha iyi hizmet vermesi için taleplerinizi lütfen aşağıda belirtiniz.
.....
14. Zenginleştirilmiş kütüphane hakkında bilginiz var mı? Eğer var ise okula ve eğitime neler katacaktır?
.....

EK 2. Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Okul Yönetimi ile Yapılan Zenginleşmiş Kütüphaneye Yönelik Sorular

1. Okulunuzu zenginleştirilmiş kütüphane projesine dâhil etme fikri nasıl ortaya çıktı?
2. Zenginleştirilmiş kütüphanenin kurulma aşamasında yetkililerden yeterince destek aldığınızı düşünüyor musunuz?
3. Kütüphane materyallerinizi hangi yolla sağlıyorsunuz? (satın alma, bağış, değişim vs.).
4. Zenginleştirilmiş kütüphanenin kullanımı ile ilgili kullanıcılara eğitim-öğretim yılı içerisinde oryantasyon eğitimi veriyor musunuz?
5. Okulunuzda bulunan zenginleştirilmiş kütüphanenizi yenilemek ve/veya geliştirmek adına kimlerden destek alıyorsunuz? (öğretmen, veli, diğer okullar, kütüphaneci, vs.)
6. Okulunuzdaki kütüphaneniz için bir kütüphane komisyonu oluşturdunuz mu? Oluşturmadıysanız böyle bir planınız var mı?
7. Kütüphaneciniz hakkında mesleki bilgi alabilir miyim?
8. Okul kütüphanelerinin gelişimi, ilerlemesi, kalitesi için kütüphanecinin yeri ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Sizce okullarda kütüphanecilik, bilgi okuryazarlığı, bilgiye erişim, eleştirel okuma vs. gibi derslerin olması gerekli midir?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fatma UYAR
Doğum Yeri / Tarihi	K.d.z. Ereğli /01.02.1988
Unvan / Çalıştığı Kurum	Öğretim Görevlisi / Doğu Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Programı
Eğitim Bilgileri	
Lisans	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İletişim Bilgileri	
Telefon Numarası / e-posta	05418768594 / fatmauyar2012@gmail.com